

Olika barn leka bäst?

*En fallstudie om social elevsortering, prestationsklyftor och
skolsegregation i Malmö*

Abstract

This thesis aim to increase the understanding of educational divide in the urban environment. The study takes place in Malmö, in many ways a divided city and so even within the school system. Several political decisions were implemented in the early 90s in Sweden to make the educational system more equal and adjusted to individual needs of students. A free-choice of school, private-school-establishments and decentralization was implemented with the motivation of overcoming school segregation and performance gaps. However, some state that the decisions rather increased the school segregation and sorted students by socioeconomic background in different geographical locations. This study try to increase the understanding of segregation within the educational system and explain differences in students life chances due to geographical concentrations of different socioeconomic groups. The importance of geographical location for students achievements plays an important role for their future life-preconditions whereas a covariance of social and geographical distance is seen. This study is researching the relationship between five schools located in two different areas (Rosengård and Limhamn-Bunkeflo) to present similarities, differences and patterns within the different schools and what consequences this potentially could lead to. With help of the theoretical concepts of neighborhood effects, Bourdieu's capital theories and peer effects, this study points out that students located in Rosengård are experiencing continued and comprehensive disadvantages in life chances due to the neighborhood itself, less inherited cultural capital and a homogeneous socioeconomic combination of students. The opposite tendencies are mapped for students in Limhamn-Bunkeflo which overall are benefitting within all researched levels and can thereby strengthen their position in society. The educational system in Malmö does to some extent fail to compensate for students preconditions whereas social positions are produced and reproduced instead of equalized, which generates continued urban inequalities between different socioeconomic groups.

Nyckelord: Skolsegregation, prestationsklyftor, Malmö, socioekonomisk tillhörighet, elevsortering

Antal ord: 17974

Innehållsförteckning

1. Introduktion	5
1.1. Det svenska skolsystemets förändring	5
1.2. Likvärdighet i svensk skola	7
1.3. Malmö som en unik fallstudie	8
1.4. Syfte och frågeställningar	9
1.5. Avgränsningar	10
1.6. Tidigare studier	10
1.6.1 Sverige enligt PISA	10
1.6.2. Vad säger skolverket?	11
1.6.3. IFAU-forskning	11
2. Teoretiskt ramverk	12
2.1. Rumsliga uttryck av urbana ojämlikheter	12
2.2. Bourdieu - Det sociala bagaget	13
2.2.1. Kapital, Habitus och reproduktion av klass	14
2.3. Konceptet segregation	16
2.4. Boendesegregationens relevans	17
2.5. Skolnivåeffekter - Den dolda segregationen	18
2.6. Kort sammanfattning av teoretiskt ramverk	21
3. Metod	21
3.1 Metodologi	21
3.2. Valda databaser och statistiskt underlag	22
3.2.1. SALSA	23
3.2.2. SIRIS	23
4. Empiriskt material	24
4.1 Utbildningsområde öster och väster	24
4.1.1 Sociala och ekonomiska förutsättningar i respektive område	26
4.2. Fem utvalda skolor - Statistisk profil	28
4.2.1. Sveaskolan (Skolområde Väster)	29
4.2.2. Bergaskolan (Skolområde Väster)	30
4.2.3. Linnéskolan (Skolområde Väster)	30
4.2.4. Apelgårdsskolan (Skolområde Öster)	32
4.2.5. Värner Rydénsskolan (Skolområde Öster)	33
4.2.6. Sammanfattning av utvalda skolor	33

5. Analys	35
5.1 Utbildningssystemets roll & ojämlika livschanser	35
5.2. Grannskapseffekter i respektive område	36
5.3. Likvärdighet	38
5.4. Elevsammansättning och skolnivåeffekter	38
6. Slutsats	41
6.1. Slutsatser	41
6.2. Slutdiskussion	42
6.3. Framtida forskning	43
7. Referenser	44

1. Introduktion

1.1. Det svenska skolsystemets förändring

Under 1990-talet förändrades det svenska skolsystemet markant genom inrättandet av ett flertal övergripande skolreformer. Decentralisering, friskolor och fritt skolval blev slagord för den nya kommunaliseringen av svensk grundskola. Trots att många av reformerna motiverades utifrån principer om ökad effektivitet, kvalitet och förbättringar för elevernas individuella behov har resultaten i svensk skola sjunkit och elevsorteringen ökat sedan reformerna antogs. Ett huvudresultat är att elevernas betyg i årskurs 9 skiljer sig betydligt mer mellan skolor och andelen variation i betyg som förklaras av vilken skola eleven går på har mer än fördubblats (Holmlund m.fl. 2014). Den faktor som förväntas påverka elevernas resultat mest är föräldrarnas utbildningsnivå vilket också är en påtaglig faktor i elevernas socioekonomiska bakgrund (Skolverket, 2016).

Antagandet av skolvalsmodellen och friskolereformer motiverades i Sverige och i andra länder med marknadsmekanismer och nyliberalt tänkande kring marknadens osynliga hand. Konkurrens mellan de offentliga grundskolorna förväntades verka som en marknadsmekanism varpå enskilda lokala skolor skulle konkurrera om resurser och elever för att etablera en högre kvalitet och därmed bättre prestationer och resultat (Valenzuela m.fl. 2013, Böhlmark m.fl. 2015). Idén om generell ökad skolkvalitet till följd av ökad konkurrens följer i hög grad de nationalekonomiska principerna om en marknadsorienterad skola varpå icke-fungerande eller icke-kvalitetsgaranterande skolor skulle bli utsorterade på marknaden och ersättas av skolor med högre kvalitet i hela det svenska skolväsendet (Holmlund m.fl. 2014).

Den andra starka motiveringen till friskolereformen och skolvalsmodellen var att se till elevernas individuella behov genom att ge större frihet till kommunen och enskilda skolor att profilera sig på olika sätt och därmed konkurrera och tillgodose elevernas individuella preferenser och behov. I praktiken innebar detta att enskilda skolor, lärare och rektorer fick större frihet att inrikta sig på skraddarsydda metoder och medel för att nå uppsatta läromål (Holmlund m.fl. 2014). Läroplanen för den svenska skolan anpassades i anslutning till reformerna med motiveringen att särskild styrning och frihet för samtliga skolaktörer skulle kunna gå att genomföra (Skolverket, 2012).

Den tredje starka motiveringen till reformpaketet blir särskilt centralt för denna studie. Det fria skolvalet var nämligen också menat att verka som en faktor för mindre skolsegregation eftersom potentiell boendesegregationen inte längre skulle vara avgörande eller konstant för val av skola (Holmlund m.fl. 2014). *Men hur ser det ut i praktiken?*

Trots att det fria skolvalet och ökad friskoleetablering förväntades medföra positiva marknadsmekanismer, hävdar somliga att reformerna har bidragit till det motsatta, nämligen ett marknadsmisslyckande (ex Holmlund m.fl. 2014, Valenzuela m.fl. 2013). Marknadsanpassningen

av den svenska skolan har bidragit till att öka skolsegregationen med färre behöriga till gymnasiet och en ökad elevsortering (Kornhall, 2013). Dessutom anses skolvalsreformen bli bristande i sitt syfte eftersom aktörerna på marknaden endast har tillgång till begränsad information varpå skolorna kan välja vad som delas med föräldrar och elever. Konkurrensen i den svenska skolan hävdas också ha bidragit till en mer *differentierad* skolmarknad varpå elevsorteringen influeras av friskolornas frihet till val av geografiskt etableringsläge. Detta innebär att friskolorna kan, genom att etablera sig i ett fördelaktigt område i första hand erbjuda socioekonomiskt starka elever boende i området plats på skolan. Detta har till viss del resulterat i att skolorna har blivit allt mer elevsorterade utifrån bland annat socioekonomisk status (Holmlund m.fl. 2014).

En viktig aspekt att belysa i anknytning till diskussionen ovan är således vad en *avsaknad av skolval* innebär för skolsegregationen. En avsaknad av skolval innebär att närhetsprincipen gäller, det vill säga att man i första hand är garanterad en skolplats i sitt närområde. Detta innebär att om det hade funnits en total avsaknad av aktivt skolval skulle boendesegregationen med största sannolikhet spegla skolsegregationen (Holmlund m.fl. 2014). Genom att inrätta ett fritt skolval finns det alltså möjligheter att bryta sig ur mönster orsakade av geografisk boendesegregation. I anslutning till detta är det viktigt att poängtera att även andra aspekter påverkar hur det praktiska utfallet av det fria skovalet faktiskt blir. Det finns risker associerade med avsaknad av skolval hos särskilda grupper i samhället i kombination med ett aktivt skolvalsnyttjande i andra grupper. Detta kan ge upphov till en annan typ av segregation i svensk skola, till exempel utifrån ett socioekonomiskt perspektiv.

Det finns underlag som pekar på att skolvalsmönstret snarare speglas av en avsaknad av aktivt skolval hos socialt svagare grupper i Sverige och en starkare benägenhet till aktivt skolval för socioekonomiskt starkare grupper (Holmlund m.fl. 2014). Vad som går att utläsa i ett flertal undersökningar är således att socialt starkare individer bosatta i ett så kallat utsatt område är mest benägna att utnyttja det fria skovalet. I kombination med detta har socioekonomiskt starkare elever som redan befinner sig i ett fördelaktigt geografiskt område mycket liten benägenhet att utnyttja det fria skovalet (ex. Böhlmark m.fl.2015).

Huruvida det fria skovalet bidrar till ökad eller minskad skolsegregation ur en teoretisk synpunkt innefattar som redogjort ovanför grundläggande oenigheter. Vad en åtminstone kan konstatera med hänsyn till diskussionen ovan är att ämnet är såväl intressant som relevant att utreda vidare ur en praktisk synvinkel.

”Det råder delade meningar om huruvida det fria valet förstärker socioekonomiska skillnader genom att välutbildade föräldrar i större utsträckning än lågutbildade gör ett aktivt val, eller om det fria valet öppnar dörrar för alla elever, inklusive elever från socioekonomisk svaga grupper vars föräldrar nu har möjlighet att söka den skola de anser passar deras barn bäst.” (Böhlmark & Holmlund 2012 s.4)

1.2. Likvärdighet i svensk skola

Termen *likvärdighet* är en central del av diskussionen om skolegregation i svensk skola. Likvärdighetsbegreppet skall genomsyra det svenska skolväsendet och kan delas upp i tre olika aspekter:

- Likvärdig *tillgång* till utbildning
- Likvärdig *kvalitet* på utbildning
- Likvärdig i avseende att utbildningen ska vara *kompenserande*

Detta innebär således att var i landet du än befinner dig, oavsett geografiskt område, social status eller individuella omständigheter skall *alla* elever i svensk grundskola ha tillgång till likvärdig skola och likvärdig kvalitet. Dessutom skall svensk grundskola vara likvärdig i det avseendet att elevernas olika bakgrunder skall tas till hänsyn varpå skolenheten skall *kompensera* för ogynnsamma hemförhållanden och individuella skillnader i förutsättningar (Skolverket, 2012). Detta inkluderar alldeles klart en geografisk och social dimension som är viktig att poängtera för denna studie.

”Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag” (1 kap. 8§ skollagen).

Med bakgrund av likvärdighetsbegreppet i svensk skola är det av särskilt intresse att utreda huruvida den socioekonomiska skolegregationen ser ut i olika avseenden. Skolverket hävdade i en omfattande rapport ”Likvärdig utbildning i svensk grundskola?” (2012) att likvärdigheten i svenska skolor hade försämrats under åren 1998-2011. Ett begrepp som anses vara direkt kopplat till en försämrad likvärdighet är att resultaten för eleverna i högre grad beror på vilken skola en går på, så kallat mellanskolsvariation (Holmlund m.fl. 2014). Ökad mellanskolsvariation innebär att resultatkllyftorna mellan svenska grundskolor har ökat, vilket även påvisas i internationella mätningar som PISA 2015 (Skolverket, 2016). Det slås fast att det är av intresse att kartlägga hur segregerad den svenska skolan är genom att fokusera på egenskaper i elevsammansättning, dels utifrån utländsk/etnisk bakgrund och socioekonomisk strata eftersom elevsammansättningen kan ha avsevärd påverkan på den enskilda individens prestationer.

“En elevs socioekonomiska bakgrund har stor betydelse för skolresultatet, det har bekräftats i varje studie som har analyserat sambandet mellan elevens bakgrund och resultat. Till exempel visar PISA-undersökningarna att elevens socioekonomiska bakgrund är en av de starkaste förklaringsfaktorerna bakom elevers studieresultat och att detta samband slår igenom i alla länder”(Skolverket, 2012 s.46)

1.3. Malmö som en unik fallstudie

I Malmö har skillnaderna mellan högpresterande och lågpresterande elever ökat de senaste decennierna. Dessutom tenderar den socioekonomiska elevsammansättningen på specifika skolor att vara mycket homogen och geografiskt sorterade i det urbana rummet (Bunar, 2012). Det är således självklart att boendesegregationen är en mycket påtaglig faktor för staden och spelar en avgörande roll för vilka skolor som elever tenderar att gå på med hänsyn till den underliggande närhetsprincip som finns i utbildningssystemet. Däremot finns det stöd för resonemang som menar på att den offentliga och politiska debatten har hållit ett konstant fokus på skolsegregationen utifrån etnisk tillhörighet och boendesegregation vilket har överskuggat aspekten av klass och socioekonomisk bakgrund hos elever (Persson, 2008).

Ett exempel på hur presentationen av skolsegregation i landet exkluderar parametrar som inte speglas av etnisk tillhörighet är en granskning som nyligen presenterades i olika nyhetsmedier. Med ett stort urval bestående av 3600 av svenska grundskolor presenterades en granskning gjord på skolsegregation i landet varpå 18 kommuner belystes som särskilt segregerade. Mätningarna baserades på antal skolor där 75% av eleverna bestod av utländsk bakgrund kontra antal skolor i kommunen med mindre än 5% av eleverna med utländsk bakgrund (Hermansson, 2017). Utav dessa 18 kommuner benämndes inte Malmö kommun vilket skulle kunna härleda en till att tro att Malmö inte upplever någon påtaglig skolsegregation. Men detta behöver nödvändigtvis inte vara fallet.

Vad som blir missvisande i mätningarna av utländsk bakgrund i relation till skolsegregation för just staden Malmö är den mångfald som karaktäriserar staden. I Malmö representeras 178 olika nationaliteter, det talas drygt 150 olika språk och lite mer än var tredje person är född i utlandet (Andersson, 2017). Detta speglas följaktligen också i grundskolan och hos eleverna i Malmö. När man använder parametern med utländsk bakgrund hos niondeklassare syftar studien på antal elever som själva är födda utomlands eller vars båda föräldrar är födda i ett annat land. Av alla elever i nionde klass i Malmö består hälften av eleverna av utländsk bakgrund enligt denna definition (Skolverket; SIRIS, 2017). Det är alltså framförallt mätningarna av antal skolor med en gräns på mindre än 5% av eleverna med utländsk bakgrund i en viss kommun som blir bristfällig när hälften av alla elever tillhör denna kategori. I Malmö finns det nämligen inga skolor där mindre än 5 % av eleverna har utländsk bakgrund vilket faller sig relativt logiskt. *Innebär detta att det inte finns någon betydande skolsegregation i Malmö?*

Segregation är också en koncept som berör social och ekonomisk tillhörighet utöver etnicitet och boendesegregation. Självfallet är alla nämnda delar av segregation viktiga aspekter och kan ibland vara mycket svåra att separera från varandra (ex. Harding & Blokland 2014 s.131-140). Det är dock av betydande relevans att utreda skolsegregationen i Malmö med ett riktat fokus på socioekonomisk status snarare än etnisk tillhörighet. Genom ett urval av skolområden och skolor är det enligt mig av betydande intresse att jämföra och kartlägga socioekonomisk strata hos niondeklassare i Malmö och teoretiskt utreda hur socioekonomisk spridning i grundskolorna i Malmö speglar resultat,

prestationer och framtida förutsättningar. En relevant kontext som kommer presenteras i diskussionen är vilka strategier och vilka politiska förslag som utifrån min studie bör presenteras och genomföras. En djupdykande fallstudie är relevant även för det ensamma fallet eftersom det kan vara hypotesgrundande för framtida forskning. Även uppfattningen att endast generaliserande resultat ligger till grund för vetenskaplig utveckling kan bli sedd som delvis överskattad (Flyvbjerg, 2006). Formell generalisering är endast en utav många olika praktiker för att generera och förmedla ny kunskap om ett visst fenomen där den största förutsättningen för kunskapsframsteg snarare är ett stort antal studier med varierade typer av metoder av ett specifikt ämne (Ibid).

Urvalet av skolområden och skolor har skett genom att ta in olika aspekter som relaterar till social tillhörighet. För att få en tydlig bild av skolegregation bland niondeklassare i Malmö måste en också fånga områden som anses vara representativa för boendesegregationen och etniska uppdelningar som finns i det urbana rummet. Därför har jag valt att utföra min studie på Skolområde Öster (Rosengård) och Skolområde Väster (Limhamn-Bunkeflo) i Malmö med ett urval på tre respektive två skolor i vardera område som sträcker sig upp till årskurs nio. Årskurs nio är särskilt intressant i min studie eftersom det går att jämföra resultat, betyg och behörighet till gymnasiestudier över tid och mellan skolor.

1.4. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att *kartlägga* socioekonomisk skolegregation med ett urval i Malmö utifrån kategorier relaterade till elevsammansättning, sociala klyftor och förutsättningar. Ambitionen är, genom att röra sig mellan empiri och teori att förklara hur prestationsnivåer, skolegregation och livsförutsättningar relaterar till varandra och utreda vilka potentiella konsekvenser som kan uppstå.

Studien kommer att djupdyka i två geografiska upptagningsområden i Malmö 1) Västra utbildningsområdet (Limhamn-Bunkeflo) och 2) Östra utbildningsområdet (Rosengård) innehållande tre respektive två grundskolor för att redogöra skillnader respektive likheter i social tillhörighet. Studien kommer teoretiskt diskutera funnet material på tre olika nivåer: 1) Områdesnivå, 2) skolnivå och 3) individnivå. Arbetet förväntas kunna förklara potentiell samvariation och tendenser för fallet Malmö i relation till relevant teori kring utbildningskapital, segregation, urbana ojämlikheter och dolda effekter. Analysen innefattar skolegregationen utifrån ojämn distribution av olika befolkningsgrupper (socioekonomiska) i geografiska enheter.

- Hur ser den socioekonomiska elevsammansättningen ut på respektive skola och hur förhåller de sig till varandra?
- Vilka är de huvudsakliga faktorerna bakom social segregation enligt teori och hur relaterar de till studiens urval?
- Vilka konsekvenser kan socioekonomisk skolegregation leda till?

1.5. Avgränsningar

Denna studie kommer att avgränsas med hänsyn till utrymme och tid. För att kunna få en helhetsbild utav hur situationen ser ut i mitt urval av skolor och områden kommer eleverna att avgränsas till ålder. Dessutom faller åldersavgränsningen i linje med andra studier såsom PISA 2015 som redogör internationella skillnader mellan niondeklassare. Studien är även avgränsad utifrån specifika socioekonomiska bakgrundsfaktorer hos eleverna som kan förklara och förstå *en del av* elevernas sociala och ekonomiska förutsättningar. Social klass eller stratifiering utgörs i denna studie genom en mer diffus och komplex definition för en individs livsförutsättningar i den postindustriella staden. Termen används till att förklara ojämlikhet mellan de sociala klasserna genom att individer genererar *ojämlika livschanser* baserat på dennes tillgångar, såväl disponibla som symboliska. Utöver detta analyseras konceptet skolegregation av ojämn distribution av olika befolkningsgrupper (socioekonomiska) i geografiska enheter och skolor. Huruvida min studie kommer analyseras över tid har landat i förändringen av gymnasieskolan 2011 (GY11) då behörigheten till gymnasiet skärptes ytterligare. Det kan uppstå brister i att analysera ett fenomen över lång tid när systemet förändrats eftersom statistiken speglar det system som tillämpas. I GY11 måste en niondeklassare vara godkända i minst åtta ämnen (inklusive matematik, engelska och svenska eller svenska som andra språk) för att bli behörig till ett yrkesprogram. Vidare måste eleven vara godkänd i ytterligare fyra ämnen för att bli behörig till ett högskoleförberedande program (Skolverket; SIRIS, 2017). Därför är studien genomförd på läsåret 2015/16 och 2016/17.

1. 6. Tidigare studier

1.6.1 Sverige enligt PISA

PISA (Programme for International Student Assessment) har bland annat tillsatt en indikator som går under namnet "Likvärdighetsindikator" i sina internationella jämförelser. Indikatorn har fått genomslagskraft i Sverige och används för att utreda och jämföra olika länders elevsammansättningar med hänsyn till socioekonomiska faktorer. Om en nation har en hög likvärdighet innebär detta således att skolan är duktig på att kompensera upp skillnader i individuella förutsättningar. PISA har kartlagt likvärdigheten i svensk grundskola bland årskurs nio utifrån olika delindikatorer i relation till elevers färdigheter i naturvetenskap, matematik och läsförståelse. För att få information från eleverna används svar i den enkät som eleverna svarar på själva för att skapa ett så kallat socioekonomisk index (ESCS - Economic, social and cultural status) (Skolverket 2016).

Sverige avviker från OECD-genomsnittet i ett flertal olika socioekonomiska parametrar som PISA mäter. Vad som inte framkommer i PISA rapporten med hänsyn till ESCS är således vad ett OECD-genomsnitt innebär för Sveriges situation. Eftersom Sveriges resultat jämförs i relation till OECD-genomsnittet är det således viktigt att belysa förändringar i såväl OECD-genomsnittet som i Sverige över tid. Oavsett om Sverige ligger över eller under OECD-genomsnittet i olika parametrar visar

den *nationella* utvecklingen en försämring mellan 2006-2015. Det går nämligen att utläsa att Sveriges värden har ökat i såväl absoluta som i relativa siffror i *alla* avseenden. Detta indikerar vidare att socioekonomisk tillhörighet har ökat i betydelse för elevernas resultat och bör kartläggas vidare. Dessutom har OECD-genomsnittet minskat under samma tidsperiod (Skolverket 2016).

1.6.2. Vad säger skolverket?

Skolverket har också genomfört ett stort antal rapporter både djupgående och longitudinella som har påvisat liknande tendenser som beskrivs i PISA, det vill säga att likvärdigheten i svensk grundskola har försämrats (Skolverket, 2012). Skolverket har även publicerat en longitudinell studie från 1998-2014 varpå elevers genomsnittliga meritvärdet utreds noggrant. Även i denna rapporten poängteras det att föräldrarnas utbildningsnivå är den absolut viktigaste bakgrundsfaktorn till elevernas prestation i årskurs nio. Det beskrivs också att det kan skilja uppemot 60-70 meritpoäng mellan två niondeklassare vars föräldrar har lägst mätt utbildningsnivå (grundskola) respektive högst mätt utbildning (minst en högskoleutbildad förälder)(Skolverket 2016).

Skolverket konstaterar också följande:

”Att analysera skolegregation med PISA-data är inte optimalt då endast cirka 200 skolor är med i urvalet och endast högst 36 elever per skola. Det är betydligt mer tillförlitligt att analysera skolegregation med registerdata för samtliga Sveriges skolor.” (Skolverket 2016, s.38)

1.6.3. IFAU-forskning

Några utav IFAU's (Institutet för arbetsmarknads-och utbildningspolitisk utvärdering) övergripande forskningsrapporter används som referenser i denna studie (ex. Holmlund m.fl. 2014, Böhlmark & Holmlund, 2012 och Böhlmark m.fl. 2015). Dessa studier beskriver ingående effekterna av den svenska decentraliseringen, det fria skolvalet och påverkan på elevernas prestationer och resultat utifrån bakgrund. Dessutom utreder forskningen hur boendesegregationen hänger ihop med skolegregationen och om den har ökat eller ej samt bakomliggande orsaker.

Huvudresultaten i forskningen sammanfattas enligt IFAU själva med ett antal nämnvärda slutsatser. Den första poängen betonar att skolan har blivit allt mer uppdelad i Sverige varpå elever i lägre utsträckning blir exponerade till heterogena elevsammansättningar med elever från olika bakgrunder. Forskningen fastslår också att skolegregationen i Sverige med största sannolikhet har ökat till följd av en mer homogen elevsammansättning sedan 90-talet. Utöver detta anses föräldrarnas utbildningsnivå vara den faktor som är mest avgörande för elevernas prestationer i skolan. Därför förklaras också de ökade resultatskillnaderna mellan eleverna på olika skolor uteslutande bero på ökad skolegregation. Å andra sidan poängterar institutet också att elevernas familjebakgrund är en viktig bakgrundsfaktor för elevernas resultat, men att forskningen inte finner tillräckliga bevis för att påstå att elevernas familjebakgrund har *ökat* i betydelse med en ökad skolegregation. I övrigt fastslås att forskningen ser ett stark samband mellan boendesegregationen och skolegregation till följd av en ojämn distribution av elever boende i olika områden och att det fria skolvalet kan förklara en del av den segregation som blivit kartlagt (Martinson, 2016).

2. Teoretiskt ramverk

2.1. Rumsliga uttryck av urbana ojämlikheter

Klasskillnader i det urbana rummet har blivit allt mer viktigt att diskutera i den postindustriella staden (Harding & Blokland 2014 s.120-124). I vissa städer hävdas det finnas en inter-urban segregation av gentrifierade områden i stadens innerstad i kontrast till antingen invandrartäta och utsatta områden eller välbärgade, fina villaområden i förorterna. För att förstå de sociala strukturerna och de underliggande perspektiven för stadens ojämlikheter kan man använda en skala på social strata, det vill säga socioekonomisk status organiserat i hierarkier av högre och lägre positioner som är sammansatta av kapital i likhet med Bourdieu's kapitalteorier (ibid s. 124-126).

En skulle kunna hävda att konceptet social segregation förklaras av ett mer sociologiskt inriktat ramverk än de traditionella stadsteorierna inom samhällsgeografien. Däremot är de sociologiska teorierna till stor hjälp för att kunna förstå hur sociala ojämlikheten och skillnader tar sig uttryck i det urbana rummet. I synnerhet för att verka som en kanal för att förklara hur social och geografisk distans samverkar för att generera ojämlika livsförutsättningar för individer i staden, vilket alldeles självklart är relaterat till sociala klass, status och bakgrund (Harding & Blokland, 2014 s.133-140).

Ojämlikhet är ett *relationellt* koncept. Det innebär att en individ eller grupp befinner sig i ojämlik ställning i relation till andra individer och grupper som har *mer*. Det behöver nödvändigtvis inte vara mer materiella tillgångar eller mer ekonomiskt kapital, utan även större tillgångar på resurser i alla dess former såsom en bra utbildning eller högkvalitativ skolgång till exempel. Social klass har traditionellt beskrivits som olika positioner av grupper i relation till produktionen i samhället. Det tydligaste exemplet på detta är hur arbetarklassen längst ner i produktionskedjan stod i ojämlik ställning till produktionsägarna under det industriella samhället. Idag är begreppet social klass allt mer subtilt och kontextuellt beroende där gränserna mellan termerna inte är lika tydliga längre. Istället kan termen social klass förklaras mer generellt av social stratifiering till skillnad från samhällsställning utifrån endast yrke och inkomst. Begreppet har kommit att handla allt mer om ojämlikhet mellan de sociala klasserna utifrån *ojämlika livschanser* baserat på individens tillgångar, såväl disponibla som symboliska (Harding & Blokland, 2014 s.124-125).

Den urbana sociologin är inte bara en teoretisk utgångspunkt för att utreda hur ojämlikheter kan bli sedda i staden utan även hur de ojämlika *strukturerna* blir *reproducerade* av det urbana landskapet. Det finns bland annat delar av den urbana sociologin som utreder hur sambandet mellan arbetsmöjligheter och geografisk position är korrelerade i staden varpå en "mismatch" uppstår mellan de individer som är i störst behov av arbetsmöjligheter i kombination med högst transportkostnader och en missgynnsam geografisk position. Detta innebär att etnisk eller social segregation i staden ger upphov till yrkessegregation och vidare inkomstsegregation vilket reproducerar fortsatta ojämlika strukturer (Harding & Blokland 2014 s.124-125). Staden blir alltså

både en produkt av ojämlikheter och bidrar till att upprätthålla och reproducera ojämlikheter (Gregory m.fl. 2009 s.696). Ojämlikheter i rummet blir bland annat beskrivet enligt följande:

”Instead, space is thought constitute social relations and meanwhile produced through social relations, and constantly re-created” (Harding & Blokland 2014, s.128).

Urban sociologi är därmed ofta kritiskt inställda till det neoklassiska perspektivet av konkurrens om städernas tillgångar och resurser som i motsats till ovanstående resonemang hävdar att städer är en produkt av marknadskrafter där alla individer har samma möjligheter att delta (Harding & Blokland 2014 s. 127-131). Sedan 60-talet har istället den urbana sociologin fokuserat på att de ojämlikheter som tar sig uttryck i staden inte uppstår ur en ”naturlig process” på marknaden utan istället är en produkt av avancerad kapitalism (ibid). Även Valenzuela m.fl. (2013) ställer sig kritisk till en marknadsanpassning av sociala institutioner som skolsystemet med argumentet att det bidrar till ökade ojämlikheter till följd av ojämlika tillgångar på marknaden. Därför har också urbana institutioner såsom skolan upptagit ett större fokus i den teoretiska diskussionen. I synnerhet vilken roll de ekonomiska, politiska och sociala institutionerna har i att förändra och skapa miljöer med avseende på det sociala rummet och produktionen av stadens utrymmen (Harding och Blokland 2014 s.130-131).

2.2. Bourdieu - Det sociala bagaget

En av de mest framstående teoretikerna med relevans för skolsegregation är Pierre Bourdieu och hans arbete kring utbildningssociologi. Särskilt framstående koncept inom utbildningssociologin är således Les Hériters, la reproduction, homo academics vilka är en samling verk som poängterar hur utbildningssystemet blir en väg för samhällets eliter att utnyttja och befästa sin högre ställning i samhället. I vidare bemärkelse innebär detta att skolan bidrar till att återskapa och upprätthålla rådande samhällsordning och klasstrukturer (Broady 1998 a). Vad som blir särskilt relevant för denna studie är den frågeställning som bland annat Donald Broady (1998) använder för att bäst beskriva Bourdieu's relevans för skolans värld: *Varför reproduceras samhällsklasser i ett utbildningssystem som är gratis?*

Teorins slagord innehåller koncept såsom kapital, habitus och fält som således kommer förklaras allt mer djupgående eftersom det kan vara ett teoretiskt verktyg för att förstå bakgrunden till elevers socioekonomiska status i utbildningssystemet och i synnerhet sambandet med social sortering, prestationer och förutsättningar. Teorin berör ämnen som kan förklara varför grupper av elever givet en högre eller lägre socioekonomisk bakgrund tenderar att lyckas bättre eller sämre även i svensk grundskola trots att utbildningssystemet är gratis, och skall erbjuda likvärdig kvalitet, tillgång och kompensation för individuell bakgrund (Karlsson & Wennergren 2009).

2.2.1. Kapital, Habitus och reproduktion av klass

Bourdieu talar om kapital som symboliska och materiella tillgångar hos en individ. En individ erhåller således olika typer av kapital såsom ekonomiska, sociala och kulturella tillgångar som tillsammans bildar ett så kallat symboliskt kapital i specifika sammanhang. Det sociala kapitalet är det kapital som innehåller en individs kontaktnät, nätverk, vänner och familj. Det ekonomiska kapitalet är till exempel god kännedom om ekonomins spelregler, men också en individs materiella och ekonomiska tillgångar. Det kulturella kapitalet är det kapital där utbildning och skolgång ingår i men även en individs språkbruk och kulturella kännedom. Kulturellt kapital kan likställas med det kanske mer kända konceptet ”det sociala arvet” för att förenkla koncept som syftar till att förklara skillnader i framgångar inom utbildningssystemet. En individs utbildningskapital är en del av det kulturella kapitalet vilket blir särskilt intressant för denna studie (Broady 1998a).

Det symboliska kapitalet är en tillgång *endast* när kapitalet erhålls värde av samhället och andra grupper i ett specifikt sammanhang eller fält. Det symboliska kapitalet är också ett relationellt begrepp vilket till exempel innebär att en akademisk titel inte i sig är ett symboliskt kapital förrän allmänheten och omgivningen erhåller den akademiska titeln med ett värde (Broady 1998b).

Resonemanget kring symboliska kapital är en viktig del i att avgöra en individs klass i moderna termer. Istället för att ta fasta på yrken, pengar eller vilken position en individ har i samhällets produktionskedja fokuserar Bourdieu på nedärvda förutsättningar (Harding & Blokland, 2014 s. 153-155). En elevs föräldrar och omgivning fostrar dig till att uppfatta världen på ett visst sätt, vilket påverkar vilken livsstil du har, hur du för dig, språkligt bruk och värderingar vilket också spelar en avgörande roll för vilken klassposition du sedan erhåller, det vill säga det välkända resonemanget kring *socialisering*. Studerande och privilegierade familjer för vidare ett så kallat ”kulturellt privilegium” till sina barn varpå barnen i fråga ärver sina föräldrars kulturella kapital i utbildningssystemet vilket också ger direkt utdelning i skolan med avseende på prestationer (Broady 1998a).

Bourdieu's arbete kring kulturellt kapital betonar att utbildning är ett sätt att se individens förhållande till kulturen. Det ”sociala arvet” inbjuder frågor kring hur kulturellt kapital ärvs, reproduceras och transformeras till olika generationer vilket mångt och mycket landar i utbildningssystemets tendenser. Skolan kan i teorin vara ett jämlikhetsfrämjande redskap med den underliggande princip om att ojämlikheter i skolan innebär ojämlikheter i kulturen och kulturkapitalet. Ingen annan institution framför skolan tycks enligt Bourdieu kunna vara kompenserande i kulturskillnader mellan individer. Detta eftersom skolan kan tillgodose väldigt många individer samtidigt med kulturella aspekter i alla dess olika former. *Så varför finns ojämlikheterna kvar?*

Det är här resonemanget kring reproduktion av samhällsklasser genom skolan blir relevant. Utbildningskapitalet reproduceras inte bara mellan generationer utan ger också upphov till andra

skillnader mellan kapitaltillgångar såsom ekonomiska. En individ med högt utbildningskapital har också goda chanser att prestera bra i skolan, vilket ofta förhöjer chanser till högre lön och därmed ett större ekonomiskt kapital. Även sociala kapital i form av nätverk och kontakter förhöjs alltså genom ett stort utbildningskapital hos individer. Sammantaget innebär detta att individer och elever med ett större kulturellt kapital också erhåller bättre möjligheter och mer information kring hur man införskaffar sig *mer* kulturellt kapital och bidrar därför till att behålla sin sociala ställning i samhället gentemot andra grupper. Detta är i synnerhet ofta en omedveten process men ofta igenkännande hos allmänheten att alla människor vill göra det bästa av sin situation utifrån sina förutsättningar (Broady 1998a).

"En alternativ definition vore att säga att det kulturella kapitalet är det slags symboliska tillgångar som står i motsättning till "ekonomiska" tillgångar i gängse snäv mening. Om man tillhör överklassen men inte har pengar, vad har man då? Ett svar på den frågan ger besked om vad det kulturella kapitalet är." (Broady 1998a s.7).

En individs sammansättning av kapital och vidare det symboliska kapitalet avgör dennes så kallade *habitus*. Habitus är ett komplext begrepp på många sätt men man skulle kunna hävda att det är ett system av omedvetna begränsningar av en individs handlingsutrymme. I denna studie tar det sig främst uttryck i elevers förutsättningar att lyckas i skolan utifrån dennes bakgrund givet kapitalsammansättningen. Ordet habitus kan beskrivas som en term nära klasstillhörighet eller social stratifiering. En individs habitus avgörs av det symboliska kapitalet, det vill säga beroende på vilka kapitaltillgångar du har; har du också olika habitus i den sociala världen. Med den "sociala världen" menar Bourdieu på ett system av relationer mellan positioner och i moderna termer kan dessa positioner översättas till sociala grupper eller klasser. Sammanfattningsvis skulle man kunna hävda att en persons habitus är dennes sociala bagage innehållande erfarenheter som influerar uppfattningar, värderingar, val och handlingar på olika sätt. Dessutom är en individs habitus kopplat till dennes sociala position, klass och social strata (Broady 1998a).

Vad som blir särskilt relevant och intressant för min studie är konceptet kring *reproduktionen* av klass genom utbildningssystemet. Tidigare nämnt är att utbildningssystemet och skolan kan användas som en strategi för att skapa jämlikhet i kulturen hos olika individer samt jämna ut skillnader. Detta innebär alltså att oavsett vilket symbolsikt kapital eller habitus en individ har kan skillnaderna mellan positionerna i det pedagogiska fältet jämnas ut genom skolan. Den så kallade "subjektiva identiteten" berör frågan om "hur görs klass?" och i synnerhet varför somliga gynnas och andra missgynnas av sin bakgrund på arbets- och utbildningsmarknaden. En individs klassbakgrund tenderar att innebära att individen väljer att gå samma väg som ens föräldrar och familjs gör oavsett om utbildningen är gratis eller ej. Detta innebär alltså, att oavsett om det finns fria möjligheter att röra sig över klassgränser i utbildningssystemet så tenderar individer att inte göra det och det blir istället en kontinuerlig reproduktion av samhällsklasserna. I synnerhet eftersom de elever som redan har ett stort kulturellt kapital välinformerat väljer vägar som ökar deras kulturella kapital ytterligare medan elever med lägre kulturellt kapital snarare tenderar att välja vägar som följer ett liknande mönster som deras föräldrar (Broady, 1998a).

Bourdieu's koncept kopplat till social segregation tar fasta på skolan som ett instrument för reproduktionen av social klass i mån av volymer av kapital hos grupper inom geografiska enheter. Institutioner som skolan hävdas alltså reproducera sociala strata hos människor och grupper, vilket vidare argumenteras vara en spegling av maktrelationer av sociala klasser. De fysiska platserna och geografiska områden koncentreras av en viss grupp människor med liknande kapitalsammansättning, social position och klass vilket motiverar behovet av att analysera relationerna mellan dessa sociala och geografiska rum. Att hävda att det skulle vara så teoretiskt enkelt att förklara social tillhörighet till fysiska rum med att ekonomiskt välbärgade individer flyttar till finare områden endast för att de har råd kan påstås vara naivt eftersom man inte tar hänsyn till hur dessa strukturer är socialt konstruerade (Harding & Blokland 2014 s.129-131). Ett argument som genomsyrar Bourdieu i social klasstillhörighet och geografien är att *rumslig distans* i mångt och mycket innebär *social distans* varpå individer kan gynnas av så kallade ”rumsliga vinster” uppstått ur de geografiska och sociala distanserna. Detta är oftast en omedveten social exkludering av andra grupper eftersom alla individer vill ta tillvara på sina livschanser och förutsättningar att lyckas. Detta leder vidare till att människor med liknande kapitalsammansättning och klass koncentreras i specifika geografiska områden och får sina resurser förstärkta (ibid). För att dra paralleller till skolsystemet skulle detta kunna innebära att föräldrar och elever drar nytta av rumsliga vinster i ett specifikt kapitalstarkt område där ens habitus matchar skolans habitus vilket influerar goda prestationer och blir en effektiv metod för eleverna att behålla sitt habitus. Ett sätt att sammanfatta Bourdieus teorier och koncept landar alltså i slutsatsen att teorin om kapital, habitus och fält är såväl *strukturerat* som *strukturerande*.

2.3. Konceptet segregation

Som beskrivet i den första sektionen i detta avsnitt är att rummets ojämlikheter är länkade till olika platser i staden genom sociala ”distans-vinster”. En specifik process som beskriver rummets ojämlikheter är det väl använda begreppet segregation. Segregation är den term som förklarar och beskriver positioneringar av olika grupper i staden och i synnerhet i vilken utsträckning dessa grupper koncentreras i separata geografiska delar (Harding & Blokland s.131-134). *Social segregation* är det koncept som är särskilt viktigt för denna studie och kan översättas till segregation av social klass i det urbana rummet. Social segregation utreder alltså om grupper av samma klass verkar separat från varandra i det urbana rummet. Ofta påverkar och samvarierar dem olika formerna av segregation varandra i det breda konceptet. Däremot finns det analytiska vinster i att separera begreppen för enskilda syften (ibid), såsom i denna studie av socioekonomisk segregation inom utbildningssystemet i Malmö.

”Social segregation – the parsing of individuals and groups in space along lines defined by race/ethnicity; by income, status and class; by gender – whether elective or imposed. Formal or informal, legal or extralegal is a signature aspect of the modern city under industrial capitalism ” (Hise 2004 s.549).

Socioekonomisk status i kombination med konceptet segregation innebär att staden är differentierad i det urbana rummet. Det finns stadsdelar som har en hög-status profil och ett gott rykte i kontrast

till de mer icke-önskvärda boendeområdena i staden. Än en gång påpekas att social strata uppdelat i det fysiska rummet inte är en frivillig och naturlig process som uppstått genom jämlika marknadskonkurrenser utan en produkt av ojämlika resurser. Aktörer på marknaden har dels olika ekonomiska tillgångar vilket begränsar möjligheterna för vissa grupper och individer att agera som fria aktörer på marknaden. Utöver detta har olika individer också olika preferenser och val av livsstil vilket är ett resultat av volymen av kapital de har (Harding & Blokland 2014 s.128-133).

Människor har i allmänhet inte ett fullständigt fritt val att flytta inom staden, utan vart individen flyttar beror delvis på stadsdelsområdenas symboliska värden. Det vill säga, i Bourdieus termer triggas valet av att flytta genom ett gap mellan individens habitus och områdets habitus. Detta går även att se på skolnivå och det fria skolvalet enligt mig, eftersom till exempel särskilt studiemotiverade elever och elever med högre socioekonomisk bakgrund boende i ett utsatt område är de individer som är mest benägna att utnyttja det fria skolvalet till en skola i ett mer välbärgat utbildningsområde (Böhlmark m.fl. 2015). Ett sätt att kombinera social segregation med Bourdieus kapitalteorier är således att skillnaderna mellan en individs habitus och områdets/skolans habitus influerar ett val av förflyttning. Studier har blivit gjorda på att mer välbärgade familjer som är bosatta i ett utsatt område är de familjer som i högsta grad utnyttjar det fria skolvalet till icke-lokala skolor och friskolor. Detta innebär således att de mest missgynnade elever blir kvar att gå på skolorna i det utsatta lokala områdena med färre medelklasselever i elevsammansättningen. Det har varit en växande trend av denna typ av "mismatch" sedan 2000-talet (Owens m.fl. 2016) vilket utgör en relevant del i mitt arbete, inte minst kring konceptet av skolnivåeffekter och kollektivets påverkan på den enskilda individen.

2.4. Boendesegregationens relevans

Boendesegregationens relevans för social segregation kan i mångt och mycket förklaras av så kallade "Grannskapseffekter". Även detta koncept går att förklara utifrån rumsliga vinster och förluster varpå individer i olika stadsdelsområden missgynnas eller gynnas av deras boendeområde. En teoretisk utgångspunkt är att grannskapseffekterna blir starkare ju mer "utsatt" du är som individ i ett specifikt område. Olika grannskapseffekter kan förklaras av att en persons rumsliga kontext influerar förutsättningar i livet på olika sätt, oberoende av individens individuella karaktärsdrag. En sammansättning av socialt svagare individer boende i ett visst område drabbar alltså den enskilda individens förutsättningar och levnadsstandard/livsstil med ytterligare missgynnsamma effekter. Oavsett individens egna karaktär påverkas beteende och handlingar av traditioner och normer i området. Det finns somliga som hävdar att dessa val snarare avgörs utav social position framför stadsdelsområdet i sig men konceptet poängterar ändå vikten av att diskutera hur den enskilda individen påverkas av kollektivets kultur (Harding & Blokland 2014 s.160-166).

Socialt kapital och sociala nätverk är en del av det som har framhävts mycket under den senaste tiden om grannskapseffekter. Socialt kapital kan beskrivas som möjligheterna för individer att säkra rumsliga vinster genom att ingå i ett specifikt socialt nätverk eller sociala strukturer; att bli en del av

kollektivet (Bunar, 2012). Det sociala kapitalet finns alltså inom grannskapet och i socialt utsatta områden är enskilda individer relativt isolerade från medelklassens sociala nätverk. Individer i socialt segregerade områden har alltså olika möjligheter att skapa kontaktnät där individer i ett socioekonomiskt svagare område har svårare att etablera sociala kontaktnät med mindre utsatta områden som i regler har ett annat "mainstream" i sin vardag. Ett medelklassområde kan exempelvis ha som norm att arbeta i hög utsträckning, vilket hjälper denne individen att ta del av rumsliga vinster av att knyta arbetsrelaterade kontaktnät. I motsats till detta kan individer lokaliserade i ett utsatt område med hög andel arbetslösa individer ha betydligt svårare att etablera sociala kontaktnät med förvärvsarbetande människor vilket i sin tur också hindrar informationen om arbetsmöjligheter att nå ut (Harding & Blokland 2014 s.160-166).

Dessutom påverkar normer, värden och områdeskultur hur barns förutsättningar formas; *Kollektiv socialisering*. Modellen beskriver hur barn fostras in i kollektivet de bor i genom vuxnas beteende i deras omgivning (Bunar, 2012). Barn observerar och absorberar hur vuxna omkring sig handlar vilket också innebär att om ett barn inte har vuxna omkring sig som uppfattas framgångsrika adopterar barnen i fråga en lägre framtidstro och söker framförallt inte efter framgång på samma sätt vilket influerar prestationsnivåer etc. I talspråkets förenkling hade man kunnat beskriva den kollektiva socialiseringsmodellen genom att "Barn gör som vuxna gör, inte som de säger". Den kollektiva fostran reproduceras om en stor del av ungdomarna i ett utsatt område delar liknande värderingar och beteende som fostrar andra barn i att tänka och handla likadant (Harding & Blokland 2014 s.164).

Kopplingen mellan ojämlikhet och rumsliga vinster landar också i konceptet *social kontroll*. Vuxna i välbärgade områden försöker socialisera barnen med "rätt värderingar och normer" och engagerar sig för att fostra barnen i området inom vissa ramar (Bunar, 2012). En skulle kunna säga att de vuxna i området fungerar som "sociala kontrollanter" för att barnen skall utnyttja framgångskoncept som de själva tillämpat. Det sociala kapitalet förklarar här också tätheten och interaktionen mellan bostäderna i ett område, det vill säga att man har en tillit till sina grannar och en vilja att verka som en informell kontrollant för resterande i området (Harding & Blokland, 2014 s.160-166). Vad som helt klart går att konstatera utifrån detta perspektiv att det inte bara är på individnivå, eller skolnivå som ungdomars prestationer i skolans influeras av utan även på områdesnivå.

2.5. Skolnivåeffekter - Den dolda segregationen

Efter att ha berört ämnet kring grannskapseffekter blir det en naturlig övergång att skifta fokus från ett områdesperspektiv till skolperspektiv. Skolnivåeffekter (peer effects) är konceptet som i likhet med grannskapseffekter utgår ifrån att kollektivet påverkar den enskilda individen, fast på skolnivå.

Skolnivåeffekter är ett sätt att försöka förstå elevers prestationsnivåer utifrån den kollektiva sammansättningen i skolor och förklara varför prestationsnivåerna varierar mellan olika skolor. Enligt kvantitativa studier kan det till exempel skilja upp till 62 meritpoäng mellan elever med

samma sociala och ekonomiska bakgrund men som går på olika skolor med hög respektive låg andel högutbildade föräldrar (lika stor andel elever med utländsk bakgrund på vardera skola) (Böhlmark & Holmlund 2012). Detta innebär enligt teorin alltså att elever tenderar att prestera bättre i en miljö där en stor andel av eleverna har en starkare social och ekonomisk bakgrund och det motsatta gäller för elever som befinner sig i en miljö med hög andel lågpresterande elever, oavsett individens bakgrund.

En elevs förväntade studieresultat tenderar att vara högre i de skolor där *andelen* föräldrar med högre utbildning är större och *andel* familjer med utländsk bakgrund är mindre. En viktigt distinktion att göra i det här resonemanget är att elevens *individuella* socioekonomiska bakgrund inte är lika avgörande för studieresultaten som den *generella elevsammansättningen* är på skolnivå (Skolverket, 2012). Vikten av skolnivåeffekter kan vara svårt att greppa empiriskt och kvantitativt eftersom det snarare fångar skillnader i skolmiljö, kvalitet, likvärdighet, förväntningar och elevsammansättningen. Däremot finns det starka teoretiskt belägg för att dessa subtila termer samvarierar med den socioekonomiska karaktären hos elevsammansättningen (ibid). Detta blir i synnerhet relevant kring frågan om likvärdighet i svensk grundskola och konsekvenserna på prestationer med en ökad elevsortering utifrån social bakgrund.

Skolans elevsammansättning förväntas alltså ha relevant betydelse för den *enskilda* elevens resultat oavsett individuell social bakgrund (Böhlmark & Holmlund, 2012). Forskningen är i stort sätt överens om att en homogen elevsammansättning ger upphov till prestationsklyftor och resultatskillnader mellan skolor och områden (Bunar, 2012), vilket är ett sätt att utreda skolsegregation utifrån elevsammansättning mer indirekt. Sammanfattningsvis kan man teoretiskt dela upp konceptet skolnivåeffekter i två olika underkategorier som tar fasta på orsakerna och riskerna med en ökad social elevsortering. Vad som är viktigt att ha i åtanke kring detta koncept är att hypotesen utgår ifrån att desto större resultatspridning som finns mellan skolor, ju starkare förväntas skolnivåeffekterna vara (Böhlmark & Holmlund, 2012).

1) Kamrateffekter 2) Lärarförväntningar

Kamrateffekter avser den del av skolnivåeffekter som förklarar en del av den mellanvariation som har att göra med elevernas karaktärsdrag i klasser och skolor. I mångt och mycket avser kamrateffekterna att elevs prestationer speglas av de elever man har runt omkring sig, det vill säga fördelaktiga prestationer för de elever med starka socioekonomiska elever runt omkring sig, och desto mindre fördelaktig spiral för dem elever med socioekonomisk svagare kamrater i sin klass eller skola (ex Skolverket, 2012, Valenzuela m.fl. 2013). En homogen elevsammansättning i specifika klasser och skolor påverkar hur den enskilda individen presterar och man skulle kunna sammanfatta konceptet utifrån det svenska talspråket "man blir som man umgås" där elever influeras av sin omgivning. Vad som är viktigt att poängtera är att kamrateffekterna förväntas vara större för de mer sårbara eleverna med lägre social ställning. Detta innebär dock inte att de socioekonomiskt starkare eleverna nödvändigtvis missgynnas av låga nivåer av skolsegregation och

skolnivåeffekter. Däremot förväntas de negativa effekterna vara större för de redan utsatta eleverna vilket genererar mer påtagliga effekter för elevernas livschanser (Valenzuela m.fl. 2013). Trots bristfälligheter i kvantitativ data-insamling för dessa typer av studier, finns det studier som har funnit kausala samband som ligger nära skolnivåeffekter. Owens m.fl. (2016) kunde i sin studie i Amerika konstatera att elever boende i kommunala bostäder (social housing) men gick i skolan i ett område med högre inkomster hade högre resultat i matematik och läsförståelse än motsvarande elever som gick i skolan i ett område med lägre inkomster. Det vill säga, liknande bakgrund hos eleverna men olika prestationer beroende på vilken inkomstnivå området skolan var lokaliserad i (ibid).

Lärarförväntningar för ett teoretiskt resonemang kring lärarnas roll i skolnivåeffekter och resultatspridning. Hypotesen lyder att lärare i en grupp av en mer socialt utsatt elevsammansättning sänker sina förväntningar även på den individuella elevens prestationer. Detta är således en risk som bör tas på allvar även i den svenska diskussionen eftersom lärarnas förväntningar i viss mån också speglar kvaliteten på utbildningen. Om lärare anpassar utbildningskvaliteten till gruppens prestationer förändrar detta möjligheterna till likvärdig tillgång på högkvalitativ utbildning och goda studieresultat för den enskilda individen (Böhlmark & Holmlund, 2012). Det finns även belägg i utbildningsteorierna att lärare bemöter föräldrar olika utifrån socioekonomisk bakgrund. Detta hänger ihop med de tendenser och attityder som familjer med olika socioekonomisk strata kan uppfattas ha. Medelklassföräldrar hävdas i högre grad engagera och stötta sina barn i deras skolgång utifrån lärande som till och med kan gå emot skolans läroplan, det som även kallas ”Hemmets läroplan”. Dessa föräldrar hjälper till och fyller på deras barns lärande med självförtroende i deras egna kunnande. Arbetarklassföräldrar hävdas ha ett lägre självförtroende i sin förmåga att lära sina barn och kan uppfattas mer passiva i deras barns skolgång eftersom de är mer ”rädda” för att lära ut fel. De lämnar därför ett större ansvar och förtroende för skolan att utbilda deras barn på ett korrekt sätt. Lärare bemöter således dessa föräldrar olika där passiva föräldrar blir bemötta mindre engagerat än föräldrar med medelklassbakgrund som visar större intresse för barnens skolgång och utbildning (Bunar, 2012).

Den vetenskapliga diskussionen har övergett frågan huruvida kamrateffekter och lärareförväntningar existerar eller ej utan snarare riktat fokus åt hur stora effekterna är (Bunar 2012). En ökad elevsortering utifrån social bakgrund påverkar alltså resultatnivåer och betyg vilket indikerar risker med skolsegregation och homogena elevsammansättningar. På alla beskrivna nivåer av skolnivåeffekter går det att se kopplingar till elevernas socioekonomiska bakgrund. Skolnivåeffekterna förväntas öka i takt med en mer homogena elevsammansättningar vilket indikerar att betydelsen av vilken skola en elev går i har ökat kraftigt (Böhlmark & Holmlund, 2012). Detta blir alldeles självklart ett koncept nära till hands för en diskussion om likvärdighet för den enskilda individen och skolans ansvar för kompensation av missgynnsamma hemförhållanden.

2.6. Kort sammanfattning av teoretiskt ramverk

Sammanfattningsvis anses politiska, ekonomiska och sociala institutioner ha ett ansvar för produktionen av det urbana rummet och sociala positioner i samhället. Såväl Bourdieu som Harding och Blokland poängterar att skolan bär ett ansvar för jämlikhet och kan verka för att sudda ut sociala gränser, ändå tenderar utvecklingen att gå i det motsatta hållet. Enligt Bourdieu bidrar utbildningssystemet snarare till att samhällets eliter befäster och reproducerar sin sociala position genom att införskaffa sig mer kulturellt kapital. I takt med att elever ärver ett kulturellt privilegium har de också information kring hur man införskaffar sig mer kulturellt kapital bidrar därför till att reproducera sin ställning. Det är även viktigt att poängtera att social distans ofta tenderar att innebära geografisk och rumslig distans vilket poängteras genomgående för det teoretiska ramverket i denna studie. Bourdieu betonar även att ett gap mellan en individs habitus och områdets eller skolans habitus influerar val av att ”rätta till” denna mismatch. Detta är relevant för såväl bostadssegregationen och skolsegregationen.

Kollektivet har också en relevant påverkan på den enskilda individen oavsett individuell bakgrund på såväl områdesnivå som på skolnivå. Å ena sidan influeras beteende och val individen gör av områdets habitus genom grannskapseffekter och å andra sidan influeras prestationer av den sociala elevsammansättningen på specifika skolor. Det blir särskilt relevant att utreda om tendenserna i utvalda områden och skolor i respektive område samvarierar med varandra.

3. Metod

3.1 Metodologi

Den övergripande forskningsdesignen i denna studie är en abduktiv flervalmsmetod för att förklara och förstå konceptet skolsegregation och ojämlikheter i det urbana rummet. Analysen blir således inte hur de specifika utbildningsområdena och skolorna i mitt urval upplever sociala klyftor utan snarare hur socioekonomiska ojämlikheter kan bli sedda i det urbana rummet. Analysen vill utreda och förstå vilka teoretiska tendenser som ligger till grund för ojämlikheter och hur de kan bli reproducerade trots fria möjligheter att praktiskt röra sig över klassgränser. För att få en helhetsbild av hur situationen ser ut har jag använt mig utav en övergripande del med officiell statistik och sekundärmaterial insamlat av andra forskare för att kartlägga mitt urval. Utöver detta har officiella rapporter, dokument och teorier granskats och tolkats interpretivistiskt för att komplettera den kvantitativa grunden. Officiella dokument förmedlade av statliga organisationer och myndigheter hjälper den officiella statistiken i min undersökning med analysgrunder och kontextuellt viktiga aspekter. En måste dock kontinuerligt ha i åtanke att dokument alltid är producerade av någon eller några vilket ifrågasätter underliggande syften och individuella tolkningar (Bryman, 2012 s. 549-552). Detta pekar på en viss subjektivitet men i kombination och i kontext av annan medtagen data kompenseras subjektiviteten med högre trovärdighet (ibid s.628-635). Att tillämpa en flervalmsmetod stöter på epistemologiska oenigheter eftersom det finns belegg att hävda att kvantitativa och kvalitativa metoder innehåller grundläggande epistemologiska skillnader (Bryman,

2012 s.628-635). I denna uppsatsen utgörs dock de statistiska och officiella sekundärkällorna för att kunna beskriva och kartlägga hur situationen i urvalet praktiskt ser ut. Den subjektiva och intepretistiska delen utgörs av att *förklara och förstå* vilka tendenser som ligger till grund för synliggjorda mönster, likheter och skillnader i urvalet. Därför gjordes också bedömningen att metoderna är förenliga med varandra även ur en epistemologisk synpunkt eftersom frågan kring hur man bör *förstå* den statistiska kartläggningen utgår ifrån teoretisk tolkning och social konstruktionism.

Sekundärdata insamlat av andra forskare, institutioner och myndigheter är som sagt en del av den kvantitativa metodologin. Sekundärkällor bör bli sett som ett seriöst alternativ till primärkällor under ett begränsat projekt i linje med denna kandidatuppsats eftersom det frigör mer tid att bekanta sig med, analysera och tolka data som används (Bryman 2012 s.310-322). Dessutom har officiell statistik insamlat av myndigheter såsom SCB och Skolverket hög trovärdighet vilket utgör de stora delarna av beskriven data. Det hade vidare funnits en risk för bristande kvalitet av såväl insamlad data som analys av att samla in primärdata under detta arbete med hänsyn till begränsad tid och ekonomiska medel vilket ligger till grund av valt tillvägagångssätt.

Valet att ta rollen som ”den ödmjuka undersökaren” baserades på ett realistiskt ifrågasättande av min egna förmåga att tillgodose studien med tillräckligt högkvalitativ data. Även Bryman (2012 s. 320-322) poängterar att undersökaren noggrant bör överväga sitt val av data och om denne i fråga kommer fram till att studien potentiellt hade erhållit en sämre kvalitet av att samla in primärdata bör överväga sekundärmaterial som ett bra alternativ.

En annan mycket värdig fördel med att tillämpa sekundärkällor är att det tillåter samma data att bli analyserat på olika sätt, med andra analytiska glasögon och på olika nivåer. Genom att tillföra nya teoretiska infallsvinklar och perspektiv kan min studie ge upphov till nya tolkningar icke genomförda av den ursprungliga data-insamlaren. Officiell statistik insamlat av myndighet eller organisation tillför en neutralitet i forskarrollens analys och ger upphov till att tolka datan mer objektivt (Bryman, 2012 s.310-322). Trots valet av sekundärkällor upplevdes det mycket tidskrävande att bekanta sig med okänd och komplex data insamlat av andra forskare varpå mycket tid lades ner för att ingående förstå och analysera datan som fanns tillgänglig. Statistik och siffror kan vara missledande och kräver en mycket noggrann genomgång av datan för att inte dra felaktiga slutsatser (ibid). Dessutom gav det mig mer tid att sammanställa olika data från olika databaser för att tydligt illustrera för läsaren och ge en helhetsbild.

3.2.Valda databaser och statistiskt underlag

Med bakgrund av ovanstående diskussion kommer studien följas av ett avsnitt med empiriskt och statistiskt material applicerat på fem skolor i två avgränsade skolområden i Malmö; Skolområde Väster och Öster. För att kunna presentera studiens statistik med trovärdighet kommer valda databaser först att redogöras och diskuteras kortfattat. En stor del av PISA 2015 statistiska material

har studerats för att djupgående förstå vilka tendenser som presenteras internationellt och nationellt. Med avseende på tid och avgränsningar i detta arbete fanns det dock ingen möjlighet att deskriptivt gå in på PISAs enorma statistiska material. Däremot bedömdes det nödvändigt att gå igenom för att förstå och bekräfta de tendenser som beskrivs löpande i detta arbete trots att direkta siffror inte presenteras. En viktig aspekt att poängtera är att föräldrarnas utbildningsnivå kontinuerligt beskrivs i alla valda databaser och rapporter som en av de viktigaste bakgrundsfaktorerna för elevernas resultat.

3.2.1. SALSAS

Skolverkets Arbetsverktyg för lokala SambundsAnalyser (SALSAS) är ett analysverktyg som utvecklats av Skolverket för att bland annat kunna undersöka elevers socioekonomiska status på en lokal nivå och vidare potentiella effekter på elevernas resultat. Verktyget kan användas för att se vilka slutbetyg som eleverna i årskurs nio innehar men också hur dessa slutbetygen är relaterade till den socioekonomiska elevsammansättningen i skolan. Modellen är utformad utifrån olika parametrar som förväntas ha en relevant påverkan på elevernas slutresultat och prestation bland årskurs nio. Föräldrarnas utbildningsnivå är den parameter som enligt modellen har störst påverkan på elevernas resultat, men även kön och andel nyinvandrade elever ingår i bakgrundsfaktorerna eftersom det förväntas påverka elevernas resultatnivåer (Skolverket 2014a).

Definitioner i SALSAS

Genomsnittlig Utbildningsnivå: Elevernas ena eller båda föräldrars genomsnittliga utbildningsnivå har beräknats genom att omvandla genomgången folkskola/grundskola till 1 poäng, genomgången gymnasial utbildning till 2 poäng och eftergymnasial utbildning till 3 poäng. För varje skolenhet beräknas en genomsnittlig utbildningsnivå.

Andel nyinvandrade elever: Andel elever som har blivit folkbokförda i Sverige för första gången under de fyra senaste åren. I SALSAS 2015 ingår även elever som saknar personnummer om de till exempel ej är folkbokförda i Sverige i kategorin nyinvandrade.

Andel som uppnått kunskapskraven (%): Skolenhetens andel elever som uppnått kunskapskraven för lägst E, dvs godkänt betyg A-E i samtliga ämnen från och med läsåret 12/13.

Genomsnittligt meritvärde: Skolenhetens genomsnitt av summan av elevernas 17 bästa ämnen för elever som läst moderna språk som språkval, från och med läsåret 2014/15 (Ibid).

3.2.2. SIRIS

Utöver SALSAS har skolverket utvecklat en statistisk databas kallas SIRIS (Skolverkets Internetbaserade Resultat- och kvalitetsInformationsSystem) varpå databasen redovisar relevant statistik om elever (Elevstatistik), lärare (Personalstatistik) resultat (Betyg statistik) *per skolenhet*. Detta är en relevant del i mitt arbete eftersom individuella skolor och huvudmäns uppgifter registreras och samlas in för att tillgodose data inte bara för kommuner och rike utan även för individuella skolor.

Insamling av uppgifter: Statistiken har samlats in av Statistiska centralbyrån (SCB), på uppdrag av Skolverket (Skolverket 2014b).

Definitioner i SIRIS

Utländsk bakgrund: Utländsk bakgrund innebär antingen att eleven själv är född utanför Sveriges gränser samt elever som själva är födda i Sverige men vars *båda* föräldrar är födda utomlands. Övriga elever hamnar i kategorin med svensk bakgrund även om de har en utländsk förälder.

Föräldrar med eftergymnasial utbildning: Eftergymnasial utbildningsbakgrund innebär att elever har minst en förälder som har eftergymnasial utbildning (ibid).

4. Empiriskt material

4.1 Utbildningsområde öster och väster

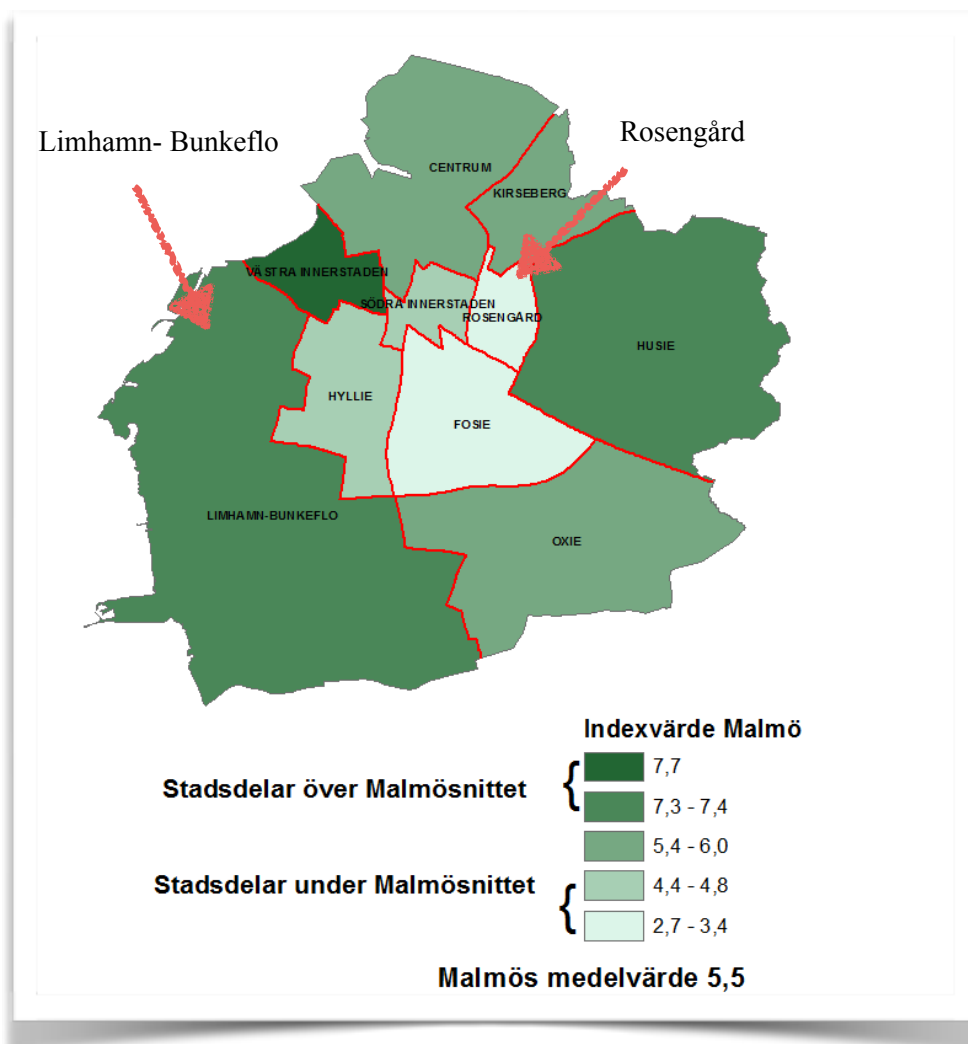
Som tidigare nämnt är boendesegregationen en viktig faktor för konceptet skolegregation i Malmö. Ett flertal teoretiska koncept och artiklar bekräftar att boendesegregationen är en relevant faktor för skolegregationen trots ett gratis utbildningssystem och fritt skolval med fria möjligheter att röra sig över klassgränser (ex Harding & Blokland 2014, Holmlund m.fl. 2014, Böhlmark m.fl. 2015). Utvalda utbildningsområden skall som beskrivet i introduktionen i viss mån verka som ett illustrativt exempel för en potentiell relaterad boende- och etnisk segregation i Malmö vilket i synnerhet är viktiga perspektiv. Att ta reda på särskilda karaktärsdrag för respektive boendeområde kan fungera som ett verktyg för att förklara i vilket kontext eleverna befinner sig i på de olika skolorna vilket utgör en analysgrund utöver socioekonomisk bakgrund på individ- och skolnivå. Perspektivet breddas genom områdena för att förstå mer diffusa koncept så som grannskapseffekter, kollektivets påverkan på den enskilda individen och symboliskt kapital (Harding & Blokland 2014 s.160-166). Det är därför av relevans att kortfattat beskriva och nämna karaktärsdrag för respektive stadsdelsområden som de utvalda skolorna geografiskt befinner sig i. Sammanfattningsvis skulle man kunna säga att en elevs boendesituation och kringliggande miljö har relevant betydelse för pedagogiska förutsättningar, prestationer, resultat och därmed också livschanser. Skolegregation och skillnader i framtida förutsättningar i årskurs 9 i Malmö kan alltså influeras av boendesituationen och områdets karaktärsdrag samt sociala och ekonomiska förutsättningar som råder i respektive område.

Nedan visas en tematisk karta innehållande Malmös tio stadsdelsområden och hur de kan kategoriseras och graderas med avseende på välfärd. Välfärdsindexet är skapat av Malmö Stad och baseras på ett stort antal mätta indikatorer/nyckeltal för vardera stadsdelsområde såsom socialt deltagande, ekonomiskt bistånd, trångboddhet förvärvsfrekvens, föreningsdeltagande, upplevd trygghet och så vidare. Indexet används för att synliggöra de stora skillnaderna i stadsdelsområdenas välfärdsnivåer. Detta sammanställs sedan som ett mått på välfärd i relativt det kommunala genomsnittet. Vad som kan utläsas i kartan nedan är att de utvalda områdena i denna studie (Rosengård och Limhamn-Bunkeflo) antingen befinner sig markant över eller under genomsnittet för Malmö stad (5,5). Rosengård hamnar på sista plats av alla stadsdelar med det

lägsta indexvärdet på 2,7. Limhamn-Bunkeflo har i kontrast till Rosengård näst högst indexvärde i staden på 7,4 (Malmö Stad, 2013).

Indexet grundas på 44 olika indikatorer som är tematiskt sorterade under 11 ”målområden” i rapporten som kortfattat listas nedan:

- Socialt deltagande
- Ekonomiska och sociala förutsättningar
- Barn & ungas uppväxtvillkor
- Hälsa i arbetslivet
- Miljöer och produkter
- Hälsöfrämjande hälso- och sjukvård
- Skydd mot smittospridning
- Sexualitet och reproduktiv hälsa
- Fysisk aktivitet
- Matvanor och livsmedel
- Tobak, alkohol, narkotika, doping och spel (Malmö Stad, 2013).



Ett större fokus i detta arbete kommer däremot läggas på att beskriva studiens urval av stadsdelar mer ingående utifrån målområde 2; *Ekonomiska och sociala förutsättningar* i Rosengård och Limhamn-Bunkeflo. Det finns således andra relevanta indikatorer för att beskriva en stadsdels karaktärsdrag, men med hänsyn till det socioekonomiska fokus som följer denna studie kommer samma fokus att läggas på de utvalda stadsdelarna. Detta blir delvis intressant för diskussionen om grannskapseffekternas roll för elevernas prestationer och livsförutsättningar men också för att se huruvida stadsdelsområdenas ekonomiska och sociala förutsättning samvarierar med skolornas sociala och ekonomiska elevsammansättning.

4.1.1 Sociala och ekonomiska förutsättningar i respektive område

Det råder inget tvivel om att individerna i Rosengård och Limhamn-Bunkeflo lever i samma stad, men i hög grad under olika levnadsförhållanden. Det sociala och ekonomiska läget skiljer sig markant under alla mätta indikatorer varpå Rosengård generellt sätt uppnår sämre värden än det kommunala genomsnittet. Motsatsen gäller för Limhamn-Bunkeflo som generellt presenterar bättre värden än kommunen och ibland även över det nationella genomsnittet. Det fullständiga och slutgiltiga indexet stöder resonemanget om att Malmös olika stadsdelar (sett till alla mätta indikatorer) upplever grundläggande skillnader i välfärd.

Rosengård kategoriseras utav en låg andel förvärvsarbetare individer (lägst andel i hela Malmö) och har högst andel individer som lever på lägre inkomster än hälften av Malmös medelinkomst. Individerna i Rosengård har i kommunal kontext en högre andel personer med endast förgymnasial utbildning och en lägre andel individer med eftergymnasial utbildning. Det finns fler hushåll med barn som är i behov av ekonomisk bistånd och en högre andel föräldrar som upplever att dem har svårigheter med tillgodose sina barn med primära och basala behov såsom kläder och mat. Dessutom upplever stadsdelens invånare i hög utsträckning en låg tillit till andra människor. (Malmö Stad, 2013)

Limhamn-Bunkeflo står i stark kontrast till Rosengård på i stort sätt på alla beskrivna kategorier och indikatorer. Stadsdelen har istället en hög andel förvärvsarbetade individer, lägst andel individer som innehar lägre inkomster än hälften av kommunal medelinkomst. Stadsdelen har i direkt motsats till Rosengård en låg andel individer med endast förgymnasial utbildning och istället en hög andel individer med en eftergymnasial utbildning. Detta visar bland annat att högre utbildningsnivåer är påtagligt vanligare i Limhamn-Bunkeflo än i Rosengård. Stadsdelen har dessutom en mycket låg andel hushåll som lever trångbott och en lägre andel individer med låg tillit till sin omgivning (Malmö Stad, 2013). På nästa sida visas en tabell (Tabell.1) skapad för att tydligt illustrera relevanta siffror från välfärdsredovisningens material för utvalda stadsdelar och kommunalt genomsnitt.

MÅLOMRÅDE 2; SOCIALA & EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	ROSENGÅRD	LIMHAMN-BUNKEFLO	MALMÖ TOTALT
• Andel (%) förvärvsarbetande i åldern 20-64 år 2011	36 %	75 %	63 %
• Andel (%) hushåll med lägre inkomst än 50 % av medelinkomsten i Malmö 2011 (269 000 medelinkomst)	40 %	16 %	27 %
• Andel (%) av befolkningen i åldersgruppen 20-64 år med förgymnasial utbildning 2012	30 %	7 %	13 %
• Andel (%) av befolkningen i åldersgruppen 20-64 år med eftergymnasial utbildning 2012	23 %	54 %	44 %
• Totalt antal hushåll med barn som har fått ekonomiskt bistånd 2013	964	557	3401
• Andel (%) föräldrar till 4-åringar som uppger att de under det senaste året har upplevt ”ekonomisk stress” 2009 <small>Med ekonomisk stress menas den andel föräldrar till fyraåringar som uppger att de under det senaste året inte har haft tillräckligt med pengar för att ha råd med den mat eller de kläder som familjen har behövt</small>	19 %	2 %	4 %
• Andel (%) av befolkningen i åldern 18-80 år som är trångbodda 2012	20 %	2 %	5 %
• Andel (%) av befolkningen i åldern 18-80 år med låg tillit till andra människor 2012 <small>Låg tillit i denna undersökningen var baserat på den tillit som individerna upplever gentemot omgivningen i form av socialt kapital och tillit att exempelvis få hjälp i utsatta situationer och liknande</small>	Män: 63% Kvinnor: 57%	Män: 32% Kvinnor: 33%	Män: 42% Kvinnor: 42%

Tabell 1. Sammansatt tabell för att visa resultatet av Malmö Valfärdsredovisning 2013. Målområde två; Sociala och ekonomiska förutsättningar för Limhamn-Bunkeflo och Rosengård relativt kommunalt genomsnitt.

Vad som är relevant att ta med sig utifrån redogjorda skillnader mellan stadsdelarna i diskussionen om skolsegregation är att det är i beskrivna miljöer ovan som niondeklassare i denna studie i hög grad växer upp i. Socioekonomiska skillnader i de utvalda bostadsområdena blir också relevanta för speglingen av socioekonomisk bakgrund på elevnivå och de förutsättningar som delvis ligger till grund för elevernas prestationer och resultat. De förutsättningar som finns i de olika stadsdelarna hos de vuxna individerna; blir också de förutsättningar som ungdomar tar med sig in genom skolportarna. Dessutom är *andelen* individer med exempelvis förgymnasial utbildning i ett område viktig för den enskilda individens förutsättningar (Ex Skolverket, 2012). Det påverkar också omfattningen av kommunen, skolenheter, rektorer och lärares arbete med likvärdighet och kompensation. Det är därför av högsta intresse att utreda grundläggande socioekonomiska skillnader mellan bostadsområdena i fråga för att få en helhetsbild av en stor del av elevernas hemförhållanden och förutsättningar, i synnerhet länkat till grannskapseffekter, områdets habitus och rykte.

Det är även viktigt att poängtera att det också finns en relevant skillnad mellan individer med utländsk kontra svensk bakgrund på ett flertal olika parametrar. För detta arbete är det dock av högre relevans att kartlägga hur valda områden kategoriseras utifrån sociala och ekonomiska förutsättningar framför etnisk tillhörighet.

”Skillnaderna mellan stadsdelarna är fortfarande stor vilket delvis är en följd av de stora skillnaderna mellan utlandsfödda och svenskfödda.”(Malmö Stad: Valfärdsredovisning 2013, s. 6)

Att undersöka till exempel andelen individer med lägre inkomster än hälften av medelinkomsten i Malmö blir extra intressant eftersom Malmös medelinkomst har ökat de senaste åren. Trots detta är det fortsatt stora *fördelningsskillnader* mellan olika stadsdelsområden (Malmö Stad, 2013). Limhamn-Bunkeflo och Rosengård kan hävdas vara ett uttryck för fortsatt stora fördelningsskillnader eftersom områdena innehar den lägsta respektive högsta andelen av alla stadsdelar i Malmö vilket blir synnerligen illustrativt för hur ekonomiska skillnader kan bli sedda mellan två olika områden i det urbana rummet. Inom det ekonomiska fältet är det även beskrivet att 35% av alla hushåll som är i behov av ekonomiskt bistånd i Malmö är barnhushåll. Denna siffra blir intressant för denna studie eftersom barnhushåll i behov av ekonomiskt bistånd speglar en del av den socioekonomiska bakgrund som barn och ungdomarna i svensk grundskola har i olika områden. I Rosengård stiger andelen barnhushåll med ekonomiskt bistånd upp till nära 43% och i Limhamn-Bunkeflo är siffran 38,7% (ibid). Skillnaderna mellan stadsdelarna är fortfarande påtagliga. Det är inte bara fler antal barnhushåll som är i behov av ekonomiskt bistånd i absoluta siffror i Rosengård utan även i procent stiger siffran högt i kommunal jämförelse.

Skillnaderna gällande trångboddhet kategoriseras vidare av en kraftig klyfta mellan stadsdelsområdena. Detta är en viktig parameter för diskussionen om skillnader i studiero och ”home learning environment” (HML) för elever boende i olika områden. Slutligen går det med säkerhet att konstatera att det finns grundläggande skillnader mellan stadsdelsområdena som utvalda skolor geografiskt befinner sig i vilket utgör en mycket intressant analysgrund för skolegregation och skillnaderna i livschanser.

4.2. Fem utvalda skolor - Statistisk profil

För att få en tydlig bild av urvalet av skolor i stadsdelsområdena kommer en statistiska profil av respektive skola presenteras nedan. Det är av relevans att ingående beskriva skolornas statistiska karaktär för att kunna få en helhetsbild av skolornas elevsammansättning. Elevsammansättningen på vardera skola skall sedan jämföras för att potentiellt finna mönster, likheter och skillnader mellan skolenheter i samma område, olika områden och hur de förhåller sig till varandra. Urvalet av Sveaskolan, Bergaskolan och Linnéskolan i utbildningsområde Väster kommer att beskrivas först för att sedan övergå till en statistiska granskning av Apelgårdsskolan och Värner Rydénsskolan i utbildningsområde Öster. Elevsammansättningen är kartlagd genom skolverkets olika databaser och modeller för läsåret: 2015/16 (SALSA) och läsåret 2016/17 (SIRIS).

4.2.1. Sveaskolan (Skolområde Väster)

Sveaskolan är en friskola för årskurs 9 i Malmö tillhörande utbildningsområde Väster lokaliserade i stadsdelen Limhamn-Bunkeflo. Utifrån statistiska mätningar genomförda av skolverkets olika databaser påvisar Sveaskolan tydliga karaktärsdrag för såväl bostadsområdet som elevsammansättningen på skolenheten. Föräldrarna har en väldigt hög utbildningsnivå på skolan, och skolan har en låg andel elever med utländsk bakgrund, fullständig behörighet till gymnasieskolan. Dessutom har skolan en hög andel heltidstjänster med tillsvidareanställning och högkvalificerade lärare (Skolverket; SIRIS, 2017).

- Antal elever i årskurs 9: 71 stycken
- Andel elever med utländsk bakgrund: 11 %
- Andel elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning: 82%
- Andel av heltidsanställd personal med högskoleexamen: 79,8 %
- Lärartäthet; Antal elever per heltidsanställd lärare: 14,7
- Andel heltidstjänster tillsvidareanställda: 93,5 %
- Behörighet till yrkesprogram på gymnasiet: 100 %
- Andel som uppnått kunskapsmålen i alla ämnen: 100%
- Genomsnittligt meritvärde: 272,1 (Skolverket; SIRIS, 2017)

I SALSAs jämförelse jämförs som tidigare nämnt det förväntade resultatet för elevernas prestationer givet skolans elevsammansättning med det reella värdet. Med andra ord förklarar modellen hur skolan *bör* prestera utifrån deras bakgrundsfaktorer (för närmare beskrivning se metodologi) jämförelsevis hur de faktiskt presterar. Detta blir också ett sätt för individuella skolenheter att utreda om skolan kan påverka prestationsnivåerna t.ex. genom att förändra arbetssätt och se över pedagogiska inriktningar eller om resultatet beror på bakgrundsfaktorer skolan faktiskt inte kan påverka (Skolverket; SALSAs 2017). Därmed inte sagt att skolan inte ”behöver” eller kan göra något för att påverka prestationsnivåerna ytterligare även om det förväntade värdet matchar det reella värdet. Resultatnivåer kan självfallet påverkas utav andra kombinationer av bakgrundsfaktorer eller socioekonomiska variabler. Trots detta kan verktyget användas för att beskriva skillnader i skolorna som bland annat berör likvärdighetsbegreppet och kvalitet. Eftersom skillnader i resultat som *inte* kan förklaras på grund av bakgrundsfaktorer utanför skolans makt innebär att skillnaderna i resultat beror på något/några andra faktorer relevanta för denna studien ger i synnerhet upphov till goda analysgrunder.

Sveaskolan hade generellt sätt en hög utbildningsnivå hos föräldrarna 2,63 vilket i kommunalt genomsnitt var sjätte högst. De hade ingen andel nyinvandrade elever och 54% av eleverna var pojkar. Utifrån dessa mått kunde sveaskolan enligt SALSAs förvänta sig att nittiotre procent skulle uppnå kunskapskraven. När man jämförde detta värde med det reella värdet visade sig att skolan presterade bättre än förväntat utifrån modellens beräkningar. Andelen som uppnådde kunskapsnivån var 7 procent högre än förväntat och alla elever under läsåret 2015/2016 uppnådde uppsatta

kunskapskrav. Även de genomsnittliga meritpoängen var 14 poäng högre än förväntat (258 poäng) vilket innebär att eleverna lyckades prestera ett bättre än de ”borde” utifrån skolans elevsammansättning (Skolverket; SALSA 2017). Detta blir synnerligen intressant kring en analys av såväl skolnivåeffekter och kulturellt privilegium om grannskapseffekter.

4.2.2. Bergaskolan (Skolområde Väster)

Bergaskolan är en stor kommunal grundskola i Malmö och har funnits sedan år 1954 och är i likhet med Sveaskolan belägen i Limhamn-Bunkeflo området. Även denna skola följer liknade mönster som Sveaskolan varpå skolan jämförelsevis till kommunen i stort har en hög andel tillsvidareanställda lärare med högskoleexamen, högre andel föräldrar med eftergymnasial utbildning och en lägre andel elever med utländsk bakgrund samt högre behörighet till gymnasiet (Skolverket; SIRIS, 2017). Jämförelsevis med Sveaskolan ligger skolorna inte bara väldigt nära varandra geografiskt utan även socialt och ekonomiskt utifrån elevsammansättningen trots att skolornas storlek skiljer sig markant. Detta skulle kunna peka i riktning mot att områdets socioekonomiska strata speglar skolornas.

- Antal elever i årskurs 9: 144 stycken
- Andel elever med utländsk bakgrund: 16%
- Andel elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning: 79%
- Andel av heltidsanställd personal med högskoleexamen: 94,2%
- Lärartäthet; Antal elever per heltidsanställd lärare: 16
- Andel heltidstjänster tillsvidareanställda: 94,2%
- Behörighet till yrkesprogram på gymnasiet: 95,9 %
- Andel som uppnått kunskapsmålen i alla ämnen: 93,2%
- Genomsnittligt meritvärde: 266,2 (Skolverket, SIRIS, 2017)

I SALSA har även Bergaskolan uppnått högre värden på prestationer än förväntat utifrån beräknad modell. Bakgrundsfaktorerna karaktäriseras av den femte högsta genomsnittliga utbildningsnivån av alla skolor (2,64). Andel nyinvandrade elever är relativt låg på 3 procentenheter och andel pojkar upptar lite mer än hälften av alla elever. Utifrån dessa bakgrundsfaktorer hävdar SALSA att skolan bör ha nittioett procent som klarar kunskapskraven. Trots detta presterar eleverna på skolan generellt bättre än förväntat utifrån elevsammansättningen. Utifrån de elever som förväntades uppnå kunskapskraven var det verkliga värdet två procentenheter högre, 93%. Även den genomsnittliga meritpoängen innefattade fler poäng än beräknat, om än nära förväntat genomsnitt och landade på 9 poäng högre än förväntat värde (257 poäng) (Skolverket; SALSA 2017).

4.2.3. Linnéskolan (Skolområde Väster)

I likhet med ovanstående skolor befinner sig Linnéskolan geografiskt i Limhamn-Bunkeflo området. Linnéskolan är en kommunal skola belägen i områdets centrum och har en lite annorlunda elevsammansättning än de ovanstående två skolorna. Linnéskolan blev 2008 ombedda att erbjuda

plats till elever som tidigare gått på Kroksbäcksskolan eftersom skolan byggdes om. Kroksbäcksskolan hade en hög andel individer med utländsk bakgrund och ligger snarare i linje med en lägre social och ekonomisk karaktär än Sveaskolan, Bergaskolan och tidigare Linnéskolan (Ex Bunar, 2012 och Wigerfelt 2010). Beslutet att ta emot Kroksbäckselever till Linnéskolan skulle kunna förklara en del av den högre andel elever med utländsk bakgrund som förekommer i årskurs nio jämförelsevis med Bergaskolan och Sveaskolan. En högre andel elever från Kroksbäcksskolan blir särskilt analytiskt värdefullt med avseende på vad en mer blandad SES elevsammansättning skulle kunna ha för effekter på prestationer och vilka mönster som går att se för Linnéskolan och elevernas prestationsnivåer. Den ursprungliga kontrasten mellan Linnéskolans och Kroksbäcksskolans elever beskrivs bland annat enligt följande:

”Vad gäller Kroksbäcksskolan och Linnéskolan så är de två skolor som tydligt speglar det segregerade Malmö.”(Wigerfelt, 2010 s. 7)

Sammantaget följer däremot Linnéskolan liknande mönster som ovanstående skolor och i kommunal kontext med en fortsatt relativt låg andel elever med utländsk bakgrund trots en ökning till följd av tillflödet från Kroksbäck. Skolan har även hög utbildningsnivå hos föräldrarna, många högkvalificerade lärare och stor behörighet till gymnasieskolan (Skolverket; SIRIS 2017).

- Antal elever i årskurs 9: 73
- Andel elever med utländsk bakgrund 27%
- Andel elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning 67%
- Andel av heltidsanställd personal med högskoleexamen: 84,3 %
- Lärartäthet; Antal elever per heltidsanställd lärare: 17
- Andel heltidstjänster tillsvidareanställda: 100 %
- Behörighet till yrkesprogram på gymnasiet: 90,4 %
- Andel som uppnått kunskapsmålen i alla ämnen: 81,9 %
- Genomsnittligt meritvärde: 236,9 (Skolverket; SIRIS, 2017)

Utifrån SALSA var skillnaderna mellan kalkylerat värde jämfört med det reella värdet givet elevsammansättningen mycket små, om än delvis positiva. Föräldrarnas genomsnittliga utbildningsnivå på skolan var i jämförelse med Bergaskolan och Sveaskolan lägre (2,37). Skolan hamnade dessutom en bit ner på listan (17:e plats) i kommunal kontext sorterat från högst till lägst genomsnittlig för utbildningsnivå hos föräldrarna. Andelen nyinvandrade elever var dock väldigt låg (1%) trots högre andel elever med utländsk bakgrund vilket är en viktig distinktion att göra. Skolan hade dessutom en högre andel pojkar som utgjorde mer än två tredjedelar av alla elever (Skolverket; SIRIS 2017). Linnéskolan blir en intressant skolenhet med starka analysgrunder och skulle kunna fungera som en brygga mellan de två valda stadsdelsområdena i denna studie. Å ena sidan befinner sig skolan i ett socialt starkt *område* vilket pekar i riktning mot särskilda effekter. Å andra sidan är elevsammansättningen mindre homogen utifrån socioekonomisk bakgrund varpå de faktiska

värdena ligger i linje med förväntade värden vilket påvisar andra effekter på *skolnivå* (Skolverket; SALSA, 2017).

4.2.4. Apelgårdsskolan (Skolområde Öster)

Apelgårdsskolan är en kommunal grundskola i Malmö belägen i stadsdelen Rosengård och tillhör utbildningsområde Öster. Skolan har varit omskriven i media och har bland annat blivit kategoriserad som en utav fyra Malmöskolor med sämst resultat i årskurs 9 givet elevsammansättningen i en studie genomförd av tankesmedjan Timbro. Timbro har granskat samtliga svenska grundskolors resultat utifrån databasen SALSA varpå utav de 50 svagaste skolorna fanns Apelgårdsskolan med (Leijnse, 2015). Skolan och området har en upplevd problematik i ett flertal olika aspekter, men även med avseende på skolegregation och socioekonomiska nyckeltal har skolan tydliga karaktärsdrag. Föräldrarna har generellt sätt en väldigt låg utbildningsnivå, en stor andel av eleverna har utländsk bakgrund och behörigheten till gymnasieprogram är låg även med avseende på yrkesprogram (Skolverket; SIRIS 2017).

- Antal elever i årskurs 9: 48 stycken
- Andel elever med utländsk bakgrund: 94%
- Andel elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning: 19%
- Andel av heltidsanställd personal med högskoleexamen: 72,6%
- Lärartäthet; Antal elever per heltidsanställd lärare: 11,2 st
- Andel heltidstjänster tillsvidareanställda: 73,3 %
- Behörighet till yrkesprogram på gymnasiet: 51,2 %
- Andel som uppnått kunskapsmålen i alla ämnen: -
- Genomsnittligt meritvärde: 141 (Skolverket; SIRIS, 2017)

Tendenser som är särskilt intressanta för Apelgårdsskolan enligt SALSA är att skolan i hög grad presterar sämre än förväntat utifrån modellen. Den genomsnittliga utbildningsnivån hos föräldrarna på skolan (uppdelat i nivåer) ligger på 1,62 vilket är näst lägst i hela kommunen. Lite mer än en femtedel (21%) är nyinvandrade elever på skolan och 65% är pojkar. Utifrån dessa bakgrundsfaktorer bör eleverna på skolan ändå enligt skolverkets modell prestera bättre i avseende på uppnådd kunskapsnivå och genomsnittligt meritpoäng. Skillnaden mellan skolans förväntade värde och reella värde är -23%. Detta innebär alltså att det är 23 procent färre elever än förväntat som uppnådde kunskapsnivåerna. Samma mönster följer för skolans genomsnittligt meritpoäng varpå skolan i genomsnitt hade 25 poäng mindre än de borde erhålla med hänsyn till bakgrundsfaktorerna. På båda parametrarna erhöll skolan det tredje mest negativa värdet bland alla skolor vilket således förtydligar att skolan avviker väldigt mycket från kalkylerade och förväntade prestationer (Skolverket; SALSA, 2017).

4.2.5. Värner Rydénsskolan (Skolområde Öster)

Värner Rydénsskolan är i likhet med Apelgårdsskolan en kommunal skola belägen i Rosengård, utbildningsområde Öster. Även denna skola följer i motsats till Linnéskolan, Sveaskolan och Bergaskolan ett mönster med låg utbildningsnivå bland elevernas föräldrar, låg behörighet till gymnasiet och hög andel elever med utländsk bakgrund och är jämförelsevis med Apelgårdsskolan mycket lik i karaktärsdrag.

- Antal elever i årskurs 9: 49 stycken
- Andel elever med utländsk bakgrund: 94%
- Andel elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning: 25%
- Andel av heltidsanställd personal med högskoleexamen: 68%
- Lärartäthet; Antal elever per heltidsanställd lärare: 11,5
- Andel heltidstjänster tillsvidareanställda: 65,3 %
- Behörighet till yrkesprogram på gymnasiet: 40 %
- Andel som uppnått kunskapsmålen i alla ämnen: 24%
- Genomsnittligt meritvärde: 145,4 (Skolverket; SIRIS, 2017)

Värner Rydénsskolan påvisar liknande tendenser som Apelgårdsskolan, om än större och påtagliga skillnader. Värner Rydénsskolan hade en högre genomsnittlig utbildningsnivå än Apelgårdsskolan (1,79) vilket fortfarande är en låg siffra och listas som sjunde lägsta i kommunal kontext. Skolan hade även färre andel nyinvandrade elever (16%) än Apelgårdsskolan och färre andel pojkar (57%). Trots detta avviker de faktiska prestationerna negativt utifrån skolverkets modell ännu mer på Värner Rydénsskolan än på Apelgårdsskolan. Eleverna på skolan presterar i hög grad sämre än de borde göra utifrån modellen som skolverket använder. Under andel som uppnår kunskapsnivån avviker siffran med -30% vilket är den mest negativa siffran i kommunal kontext. Detta innebär att trettio procent färre elever klarade att uppnå kunskapsnivån än vad som kunde förväntas utifrån nämnda bakgrundsfaktorer. Även genomsnittligt meritpoäng för skolan var avsevärt mycket sämre än kalkylerat (-40 poäng) och även under denna parameter är skolan den som avviker mest negativt från förväntade värden av medverkande skolor (Skolverket;SALSA, 2017).

4.2.6. Sammanfattning av utvalda skolor

Sammanfattningsvis kan man kartlägga liknande tendenser på skolorna i det östra utbildningsområdet kontra i det västra utbildningsområdet i Malmö. De utvalda skolorna i östra Malmö är mer läraretäta än skolorna i västra Malmö. Däremot är det viktigt att poängtera att skolorna i Öster också har lägre andel högskoleutbildade lärare och färre tillsvidareanställda med heltidstjänster. Det motsatta mönstret följer för Skolområde väster som istället har fler elever per heltidsanställd lärare, men lärarna har å andra sidan i högre grad högskoleutbildning och tillsvidareanställning. Effekter kring läraretäthet, andel högskoleutbildade lärare och andel tillsvidareanställda lärare kunna ge upphov till skillnader i resultat mellan skolområdena.

En annan tendens som är viktig att beskriva är att i dem skolor som föräldrarnas genomsnittliga utbildningsnivå är hög; är också andelen utländska elever lägre (Utbildningsområde väster) och vice versa för skolområde Öster. Detta är en särskilt intressant poäng eftersom det är ett mönster som tidigare undersökningar och teoretiska koncept poängterat (Ex Bunar 2012). När det gäller resultat i mån av andel behöriga elever till gymnasiet, andel som uppnått kunskapskraven och genomsnittligt meritpoäng är avsevärt mycket lägre på Apelgårdsskolan och Värner Rydénsskolan än i skolområde väster. Tillsammans utgör detta en intressant analysgrund för en diskussion kring likvärdighet i svensk grundskola som påvisar en relativt homogen elevsammansättning som samvarierar väl med såväl områdets sociala och ekonomiska förutsättningar och skolor lokaliserade i samma utbildningsområde.

En annan särskilt intressant tendens som kan ses i skolområde Väster och i Öster landar i skillnader prestationsnivåer utifrån elevsammansättningen, SALSA. De utvalda skolorna i utbildningsområde i väster påvisar mer positiva prestationer i relation till det förväntade värdet. Det motsattas gäller således för utbildningsområde Öster som presterar sämre än förväntat. En särskilt intressant analysgrund utgörs inte bara av det faktum att eleverna i Väster generellt sätt verkar prestera bättre än de "borde" utifrån deras elevsammansättning och att det motsatta gäller för utbildningsområde Öster. En intressant tendens är nämligen också att de negativa effekterna är avsevärt större i Öster än vad de positiva effekterna är i Väster. Med andra ord avviker skolorna i Öster mer från förväntat resultat än skolorna i väster vilket skulle kunna peka på en rad olika orsaker av intresse att diskutera.

Att en skola uppnår högre kontra lägre värden än förväntat berättar något om hur *likvärdigheten* ser ut i valda skolenheter stora skillnader mellan förväntat och faktiskt värde skulle kunna berätta något om *kvaliteten* i skolor lokaliserade i olika områden. Svensk grundlag och PISA belyser likvärdighets begreppet med att alla elever skall ha likvärdig tillgång till högkvalitativ utbildning oavsett var denne befinner sig geografiskt (Skolverket, 2012). Om en skola har ett relevant gap mellan förväntat och och reellt värde innebär detta att faktorer som skolan faktiskt kan påverka förklarar en del av skillnaderna i skolornas resultat (Skolverket; SALSA 2017) vilket skulle kunna ge upphov till utbildningsrelaterade förändringar. Å andra sidan kan dolda effekter såsom skolnivåeffekter också påverka elevernas avvikelser i resultat, vilket på sätt och vis också är en följd av den socioekonomiska elevsammansättningen. Utöver detta kan *andra* socioekonomiska faktorer påverka elevernas resultat såsom skillnader i studiemotivation, antal böcker som finns i hemmet och föräldrars intresse/förmåga att hjälpa sina barn med läxor etc. Oavsett vilka slutsatser kring hur de valda socioekonomiska bakgrundsfaktorerna är förväntade att förändra elevernas resultat kan man fastslå att det finns stora, grundläggande skillnader mellan skolområdena som påverkar elevernas resultat och prestationsnivå vilket definitivt blir relevant för teoretisk analys.

5. Analys

5.1 Utbildningssystemets roll & ojämlika livschanser

Efter redovisat material i utvalda skolområden och skolor finns få tvivel kvar huruvida eleverna i Malmö upplever geografisk och social distans till varandra eller inte. Snarare handlar det om i vilken utsträckning och vilka konsekvenser distansen kan få för elevernas *livschanser*. Riskerna med socioekonomiskt homogena områden och skolor i kombination med dokumenterade resultatkllyftor ifrågasätter i första hand skolan som en jämlikhetskapande institution. Denna studie visar att utbildningssystemet upplever svårigheter med att jämna ut skillnader i elevernas kulturella kapital och prestationer, vilket indikerar att ojämlika livschanser kvarstår även efter slutförd skolgång. Följaktligen innebär detta att ojämlikheter reproduceras i det urbana rummet, delvis genom utbildningssystemet men också till följd av andra faktorer såsom grannskapseffekter. Skillnader i elevernas socioekonomiska förutsättningar blir till prestationskllyftor när utbildningssystemet misslyckas att jämna ut och kompensera för elevernas varierade förutsättningar, vilket i nästa steg genererar olika livsförutsättningar. En tendens som är viktigt att poängtera är att produktionen av olika livschanser också samvarierar väl med separata geografiska områden i denna studie. Med andra ord: social och geografisk distans samvarierar med olika livsförutsättningar. Detta ligger nära Bourdieu's beskrivna tendenser kring hur skillnader i individers kapital och habitus ger upphov till reproducerade sociala strukturer i samhället (Ex, Broady, 1998a). Elever med större kulturellt kapital i Limhamn- Bunkeflo har bättre förutsättningar och information för att styrka sin position i samhället ytterligare genom att införskaffa sig *mer* kulturellt kapital. Detta befäster deras sociala ställning i samhället på ett flertal olika nivåer. Vidare kan man relatera beskrivna teoretiska koncept i denna studie på tre olika nivåer; 1) områdesnivå, 2) skolnivå och 3) individnivå.

I *områdena* ges ungdomarna ojämlika livschanser i form av kollektivt fördelaktiga eller missgynnsamma miljöer som påverkar de enskilda ungdomarnas prestationer och förutsättningar i negativ eller positiv bemärkelse (Harding & Blokland 2014, s.160-166). Kartlagda kollektiva karaktärsdrag, normer och värderingar i Rosengård påverkar i viss mån ungdomarnas förutsättningar till goda prestationer i skolorna lokaliserade i området. Det motsatta gäller således för Limhamn-Bunkeflo. I *skolorna* i respektive område upplever ungdomarna ojämlika förutsättningar till följd av olika tillgångar på högkvalitativa lärarresurser. Skolorna i Rosengård har sämre tillgång på lärare med högskoleexamen och tillsvidareanställning vilket indikerar skillnader i skolkvalitet och en bristande likvärdighet. Skolorna i Limhamn-Bunkeflo har istället färre lärare per elev men uteslutande bättre tillgång till högkvalificerade lärare. På *individnivå* påverkas elevens enskilda prestationer av den socioekonomiska elevsammansättningen. Dessutom förväntas förstärkta negativa skolnivåeffekter drabba sammansättningar av redan missgynnade elever i Rosengård. Elever i Limhamn-Bunkeflo förväntas istället ta del av positiva effekter till följd av en fördelaktig elevsammansättning i Limhamn-Bunkeflo av högpresterande elever. Resonemanget finner nära kopplingar till redovisade SALSA-beräkningar varpå avvikelser i prestationer kan

förklaras med skolnivåeffekter. Förstärka skolnivåeffekter till följd av skolegregationen skulle i sådan fall påverka elevernas prestationer i Rosengård negativt oavsett individuella bakgrundsfaktorer. Variationen mellan missgynnsamma och gynnsamma områden, skolor och elevsammansättningar pekar snarare i riktning mot att rådande sociala strukturer i samhället blir reproducerade istället för utjämnade.

5.2. Grannskapseffekter i respektive område

Det går att kartlägga separata tendenser för såväl utbildningsområde väster som öster. Rosengårdsområdet kategoriseras med missgynnsamma faktorer för individerna boende i området utifrån konceptet grannskapseffekter. Detta innebär att elever och individer boende i Rosengårdsområdet inte har lika stor tillgång på rumsliga vinster. De rumsliga förlusterna kan vara färre fördelaktiga institutioner så som skolan, färre önskvärda aktörer och brist på gynnsamma sociala nätverk (Harding & Blokland, 2014 s.). Boende i Rosengård förväntas också ha ett lägre socialt kapital eftersom de är mer isolerade från medelklassens sociala nätverk. Med stöd av Rosengårds kartlagda välfärdsindex är en låg andel medelklasselever således inte en omöjlig effekt av områdets habitus. Vad en kan se i Rosengård är att det finns en avsevärt låg förvärvsfrekvens, hög andel med försörjningsstöd och en stor andel av befolkningen lever på mindre än hälften av medelinkomsten i Malmö. Tillsammans är dessa indikatorer kopplade till en mer socioekonomiskt ansträngd miljö för individerna boende i området. Detta ger upphov till risker associerade med en allt för homogen och missgynnsam kollektiv individsammansättning. En låg andel arbetande individer området förväntas generera ytterligare försämrade arbetsmöjligheter eftersom det blir svårare att knyta arbetsrelaterade och sociala kontaktnät. Detta är en viktigt poäng eftersom det producerar och reproducerar sociala skillnader mellan områdena då det blir svårt för individerna att ta sig ur sin sociala position. Det går även att se paralleller till en mismatch mellan de individer som är i behov av arbetsmöjligheter för att ta sig ur sin sociala position också har färre möjligheter att knyta arbetsrelaterade kontaktnät.

Rosengård har troligen ett lägre symboliskt värde, varpå karaktärsdragen i *området* kan få individer av högre social ställning att förflytta sig från *skolorna* trots att skolans kvalitet inte automatiskt samvarierar med områdets karaktärsdrag (Harding och Blokland 2014 s.180-183) - risken blir dock större för denna typ av samvariation om medelklassindividerna väljer bort skolor baserat på områdets symboliska värden. En låg andel medelklasselever och individer i Rosengård skulle också kunna förklaras med hjälp av Bourdieu's koncept kring habitus och kollektiv kapitalsammansättning. En mismatch mellan en individs habitus och områdets/skolans habitus influerar val där en passande match skall uppstå (ex. Harding & Blokland, 2014 s.132, Broady 1998a) såsom medelklassens val av av skolor som matchar familjens sociala strata.

Även på skolnivå påverkar den kollektiva andan beteende och mönster hos enskilda ungdomar. Ungdomarna i Rosengård förväntas utifrån teoretiska huvudpoänger ha lägre framtidstro på grund av den miljö de växer upp i (såsom få individer med arbete, fler som hoppar av skolan, föräldrar

med endast förgymnasial utbildning etc.). Miljön i Rosengård förmedlar inte framgång till eleverna i lika stor utsträckning som miljön i Limhamn-Bunkeflo vilket får direkt effekt på elevernas skolgång och prestationer. Det blir också påverkat av att barn och ungdomar ofta väljer att gå i sina föräldrars fotspår oavsett individuella förutsättningar. Eftersom få boende i området har arbete och högre utbildning faller det mer logiskt att ungdomarna inte heller söker framgång genom dessa medel. Om en stor andel av barnen och ungdomarna adopterar liknande normer och värderingar verksamma i Rosengård kan detta bidra till att den kollektiva fostran blir reproducerad om igen. Utifrån grannskapseffekter förväntas dessutom individerna i Rosengård drabbas av *förstärka* negativa grannskapseffekter eftersom individerna redan är missgynnade i sin geografiska kontext. Detta innebär att kollektivets påverkan kan vara mer negativ och påtaglig i Rosengård än effekterna i Limhamn-Bunkeflo förväntas vara gynnsamma. Sammantaget innebär det att *områdets* missgynnsamma karaktärsdrag i förlängningen blir *individens* missgynnsamma framtidsförutsättningar.

För Limhamn-Bunkeflo råder till viss del det motsatta som för Rosengård. Området är välbärgat och har en tradition av hög förvärvsfrekvens, eftergymnasial utbildning och högre inkomster. Detta innebär också i kontexten av grannskapseffekter att eleverna som verkar i detta område istället kan ta del av mer gynnsamma effekter. Det förväntas alltså finnas större rumsliga vinster genererat av kollektivet i Limhamn- Bunkeflo för den enskilda individen att nyttja. Individerna boende i Limhamn-Bunkeflo förväntas ha ett större nedärvt socialt kapital och fler möjligheter till gynnsamma sociala nätverk. Följaktligen innebär det att individerna har större möjligheter till arbetsrelaterade kontaktnät eftersom arbete är områdets ”mainstream”. Denna positiva spiral som följer individerna i Limhamn-Bunkeflo reproducerar karaktärsdragen av området. Detta gör att även eleverna drar nytta av de rumsliga vinsterna, ofta omedvetet. Ungdomarna förväntas fostras in i områdets normer och kultur genom den kollektiva kontrollen med en tradition av högre utbildning och hög förvärvsfrekvens. Detta förväntas också generera en bättre framtidstro hos ungdomarna. Vidare, en bättre framtidstro i kombination med områdets symboliska värden indikerar att ungdomarna också söker mer framgång genom utbildningssystemet. Att följa sina föräldrars ”framgångskoncept” kan också kopplas till en högre grad av social kontroll i området varpå de vuxna i området kollektivt fostrar barnen i att gå samma väg som de själva har gjort och således erhålla ”rätt värderingar och normer”.

Sammantaget kan man konstatera att karaktärsdragen i Rosengård kontra Limhamn-Bunkeflo troligtvis influerar hur barnen presterar i skolan. En spiral av negativa effekter följer eleverna bosatta i Rosengård och mer fördelaktiga effekter följer för eleverna bosatta i Limhamn-Bunkeflo. Det går även att se kopplingar till Bourdieu's koncept kring fördelaktiga och icke-fördelaktiga kapitalsammansättningar. I Limhamn-Bunkeflo ärver ungdomarna ett kulturellt privilegium som tillgodoser ungdomarna med information och vägar för att införskaffa sig större kapitaltillgångar vilket befäster deras sociala position i samhället. Det som är särskilt intressant för denna studie är att de icke-fördelaktiga och fördelaktiga kapitalsammansättningarna samvarierar väl med specifika

geografiska platser där elever och individer med liknande kapitalsammansättning koncentreras i det urbana rummet. Till följd av grannskapseffekterna förstärks alltså området's, individernas och elevernas habitus ytterligare. Detta leder till att de urbana ojämlikheterna mellan Limhamn-Bunkeflo och Rosengård produceras och reproduceras på en social, ekonomisk och kulturell nivå såsom möjligheter till universitetsstudier, arbete och högre löner.

5.3. Likvärdighet

Att kartlägga skillnader, likheter och tendenser för respektive *skola* har också visat sig intressant för staden Malmö. Skolorna i respektive område följer separata mönster som i synnerhet går att återkoppla till diskussionen om likvärdighet i svensk grundskola.

Till att börja med skulle den varierande läraresituationen inom respektive skolområde kunna förklara en del av de resultatskillnader som går att se mellan utbildningsområdena. Elever i skolområde väster har bättre tillgång på högutbildade lärare vilket förväntas leda till högre resultat och/eller bättre utbildning. Detta skulle kunna ge upphov till en försämrade likvärdighet i linje med PISA's, skolverkets och IFAU's sammanfattade resultat. Det som har visats i denna studie är att den varierade tillgången på högutbildade lärare också är koncentrerad geografiskt. Detta ger dessutom upphov till ojämlikheter inom utbildningssystemet eftersom eleverna i öster står i ojämlik ställning till eleverna i väster som har *mer* tillgångar på högkvalitativa lärarresurser. En bristande likvärdighet och ojämlika tillgångar mellan geografiska enheter indikerar inte bara skolsegregation, utan påverkar också ungdomarnas livschanser. Även här kan det argumenteras uppstå en mismatch som ger upphov till fortsatt reproduktion av sociala strukturer. De elever i större behov av högkvalificerade lärare för att jämna ut kulturella skillnader och grannskapseffekter gentemot befinner sig på en geografisk missgynnsam plats. Det är viktigt att poängtera att skolan teoretiskt och praktiskt har tilldelats ett ansvar för att skapa jämlikhet men utifrån detta resonemang verkar utbildningssystemet snarare upprätthålla strukturer genom t.ex. ojämlik tillgång på högkvalitativa skolresurser mellan väster och öster.

5.4. Elevsammansättning och skolnivåeffekter

Det går att härleda diskussionen i en annan riktning relaterat till likvärdighet, med ett större fokus på de indirekta effekterna av skolsegregation. Kartläggningen av skolorna visar att skolorna i öster har en homogen elevsammansättning som karaktäriseras med missgynnsamma förutsättningar. Föräldrarna till eleverna ha lägre utbildningsnivå och en högre andel elever har utländsk bakgrund vilket i sig förväntas påverka elevernas prestationsnivåer negativt (skolverket, 2012). De låga prestationsnivåerna förväntas sedan bli förstärkta genom att utbildas med ungdomar med liknande bakgrund, det vill säga skolnivåeffekter. Skolorna i Limhamn-Bunkeflo har *mer* i förhållande till eleverna i Rosengård med hänsyn till ett högre kulturellt privilegium, högre utbildningsnivå hos föräldrarna och en låg andel med utländsk bakgrund. Eftersom eleverna förväntas ärva sina föräldrars kulturella kapital ger fördelarna direkt utdelning i utbildningssystemet. Detta går således att se i de kartlagda skolorna i Limhamn-Bunkeflo som inte bara har bättre genomsnittliga

meritpoäng, utan också större andel behöriga till gymnasieskolan. En skulle kunna dra slutsatsen att det nedärvda kulturella kapitalet i viss mån kan förklara vissa av de prestationsskillnader som har kartlagts. Resonemanget följer därefter att ett högre utbildningskapital för eleverna i väster också innebär bättre livsförutsättningar eftersom det förväntas påverka prestationerna. Eleverna i väster kan genom sitt utbildningskapital befästa sin högre sociala position i samhället eftersom det förväntas höja elevernas prestationer och därmed också deras möjligheter till att få högre lön (förhöjt ekonomiskt kapital), mer givande sociala nätverk och relationer (förhöjt socialt kapital) och ett symbolisk kapital som ges värde i samhället. Detta innebär alltså att skillnaderna mellan eleverna i västra utbildningsområdet och utbildningsområde öster bidrar till att reproducera de sociala positionerna i samhället och upprätthåller fortsatta kapitalskillnader.

Det sociala bagaget och elevernas habitus varierar alltså mellan de olika områdena. Detta influerar elevernas framtida val, handlingar, värderingar och uppfattningar om samhället och genererar olika handlingsutrymmen och förutsättningar för prestationer. Skolorna i väster kontra öster har alltså har olika habitus som dessutom har visat sig koncentreras geografiskt. Sammantaget varierar förutsättningarna kraftigt mellan olika skolområden vilket går att härleda till skillnaderna i eleverna prestationer. Vilken skola eleverna går på avgör alltså en del av vilka förutsättningar de har till goda prestationsnivåer vilket indikerar att utbildningssystemet inte kompenserar för missgynnsamma förutsättningar tillräckligt. Reproduktionen av sociala strukturer och ojämlikheter landar därav inte i beslutet att införa ett fritt skolval eller att ha ett gratis utbildningssystem utan snarare i en bristande likvärdighet, homogena elevsammansättningar och ojämlika livsförutsättningar. Det socioekonomiska klassmönstret hos elever på olika skolor finner möjligen praktiska möjligheter att bryta sig loss från strukturerna men fortsätter ändå generera ojämlika livschanser i utbildningssystemet.

Fram tills nu har det redovisats att eleverna i de olika utbildningsområdena i hög grad är sorterade utifrån socioekonomisk bakgrund och förutsättningar. Det finns ett flertal perspektiv på vilka risker som finns med en kombination av social distans och geografisk koncentration av elever med liknande kulturella kapital, socioekonomiska förutsättningar och habitus. Teorin pekar nämligen inte bara på att prestationsskillnaderna mellan skolområdena kan förklaras av bristande likvärdighet, olika kapitaltillgångar och grannskapseffekter. Prestationsklyftorna kan också förklaras av att elever med liknande kapitalsammansättningar koncentreras på specifika skolor varpå skolnivåeffekterna förväntas öka. I skolverkets modell SALSA påvisades bland annat att utvalda skolor i skolområde öster presterade avsevärt mycket sämre än förväntat med hänsyn till föräldrarnas utbildningsnivå, utländsk bakgrund och kön.

Det är viktigt att poängtera att SALSA förväntas användas för enskilda skolenheter för att förstå varför eleverna presterar som de gör. Om skolan uppnår låga resultat beroende på faktorer som skolan inte kan påverka (bakgrundsfaktorer) bör prestationsnivåerna ligga i linje med de förväntade värdena. Om prestationerna avviker negativt härleder skolverket detta till att problematiken är

skolrelaterad och till exempel erhåller en sämre kvalitet. För skolorna i Rosengård är det enligt detta resonemang lätt att dra slutsatsen att eleverna avviker negativt från förväntat värde för att skolorna helt enkelt är sämre. Det motsatta skulle i sådana fall gälla för skolorna i Limhamn-Bunkeflo som generellt presterar bättre än vad de bör. I denna studie anses orsakerna till elevernas resultatavvikelser dock vara mer komplexa och svårtolkade än så och relaterar till *både* skolans kvalitet och elevernas bakgrundsfaktorer. Det är å ena sidan mycket viktigt för enskilda skolenheter att vara ödmjuk inför att skolkvaliteten kan vara bristfällig och i behov åtgärder, men det behöver inte vara hela sanningen. Det finns teoretiska indikationer på att skolorna i Rosengård kan ha drabbats av ytterligare förstärka negativa effekter på prestationerna till följd av en missgynnsam och homogen elevsammansättning. Elevsammansättningen består till övergripande del av socioekonomiskt svagare elever vilket förväntar sänka lärareförväntningar och höja kamrateffekterna. Detta förväntas vidare ha negativa effekter på elevernas enskilda resultat - *oavsett individuella förutsättningar*. Därav har i avvikelserna i synnerhet att göra med elevernas bakgrundsfaktorer- om än i kollektiv bemärkelse och är därför inte bara skolrelaterad. Liknande mönster följer för skolorna i Limhamn-Bunkeflo som generellt presterar bättre än de borde, vilket skulle kunna indikera att de goda prestationerna endast beror på att skolan erhåller en högre kvalitet. Detta är således inte omöjligt, men troligtvis inte heller hela sanningen. Därför förmedlar skolverkets beräkningar i viss mån ett missvisande budskap för enskilda skolenheter, politiker och beslutsfattare varpå den socioekonomiska elevsammansättningen som relevant problematik inte tillkännages tillräckligt värde. Att *inte* erkänna en homogen elevsammansättning som en relevant del av problematiken bakom prestationsskillnader hindrar också effektfulla åtgärder som snarare kan innefatta mindre heterogena elevsammansättningar framför till exempel att endast försöka anställa fler högutbildade lärare.

Skolnivåeffekter blir särskilt intressant kring Linnéskolan och dess omvandling till en allt mer heterogen elevsammansättning med elever från olika socioekonomiska bakgrunder. Genom att undersöka hur elevernas prestationer potentiellt förändrades genom inflödet av Kroksbäckseleverna kan hjälpa en styrka och dra slutsatser kring skolnivåeffekternas påverkan på prestationer. Det är särskilt intressant att skolornas individuella elevsammansättning blev beskriven som ett representativt exempel för segregationen i Malmö (Wigerfelt, 2010). Det vill säga elever med olika socioekonomiska bakgrunder, olika prestationsnivåer och olika förutsättningar nu skulle utbildas tillsammans. Så, *vad fick en förändring till en mer heterogen elevsammansättning för effekt på elevernas prestationer?*

Vad som visar sig särskilt intressant är att eleverna från Kroksbäcksskolan höjde sina prestationer från föregående niondeklassare på Kroksbäcksskolan genom att utbildas på Linnéskolan.

"Gruppen kroksbäckselever som gick ut nionde klass 2010 har uppnått bättre resultat än de nior som har gått ut motsvarande nivå på Kroksbäcksskolan under de senaste åren. Elevutbytet tycks ha fått effekter som innebär att elever från Kroksbäck förbättrat sina skolprestationer på Linnéskolan." (Wigerfelt, 2010. s.82)

Många olika faktorer skulle kunna ligga till grund för de förhöjda prestationerna för Kroksbäckseleverna associerade med Linneskolan som individuell skolenhet. Linneskolan skulle alltså kunna erhålla en bättre kvalitet, ett särskilt pedagogiskt arbetssätt eller enskilda egenskaper hos elever. Detta ifrågasätter å ena sidan skolornas likvärdighet i olika geografiska rum. Å andra sidan indikerar SALSA's beräkningar kring skolan att eleverna i stort sätt presterar i linje med vad de bör utifrån bakgrundsfaktorerna på skolan. Det finns från min sida därför en analytisk och teoretisk grund till att anta alla prestationsskillnader för Kroksbäckseleverna *inte* kan förklaras av en varierande likvärdighet och kvalitet mellan skolorna, utan även skolnivåeffekter. De "ursprungliga" eleverna på Linneskolan hade ett högre utbildningskapital, bättre miljömässiga förutsättningar och större nedärvt kulturellt privilegium. För eleverna med mer missgynnsamma bakgrunder innebär detta en allt mer heterogen elevsammansättning att gå på Linneskolan. Kroksbäckselevernas förhöjda prestationer skulle alltså kunna vara en följd av minskade skolnivåeffekter. Det är viktigt att komma ihåg att skolnivåeffekter förväntas öka ju mer homogen och segregerad elevsammansättningen är. Kamrateffekterna av att istället gå i skolan tillsammans med elever med bättre prestationsnivåer och bättre kulturella förutsättningar skulle alltså kunna höja Kroksbäckselevernas prestationer. Dessutom förväntas lärareförväntningarna vara lägre i en grupp av lågpresterande och socialt svagare elever vilket också skulle kunna ge upphov till att eleverna från Kroksbäcksskolan faktiskt presterade bättre på Linneskolan, eftersom lärareförväntningarna förväntades vara högre i en grupp med högpresterande. Detta är i synnerhet en mycket relevant poäng för diskussionen om risker associerade med en allt för homogen elevsammansättning på specifika skolor och den prestationsmässiga vinsten av att elever från olika bakgrunder möts i utbildningssystemet. Socialt svagare elever blir alltså ännu mer utsatta av en missgynnsam homogen elevsammansättning. Däremot finns det inga teoretiska eller empiriska belegg för att högpresterande och socialt starkare elever faktiskt missgynnas av låga nivåer av skolsegregation,. Däremot är de negativa effekterna för utsatta elever är desto mer påtagliga. Detta bekräftar vidare denna studiens argument att inrätta strategier för sänkta nivåer av skolsegregation.

Sammanfattningsvis skulle man kunna hävda att urvalet av Malmös skolor och områden påvisar tendenser att reproducera habitus och sociala positioner i samhället. Detta innebär risker för samhället utöver varierande prestationsnivåer mellan elever. Även reproduktion av sociala, ekonomiska och kulturella positioner i samhället bör tas på allvar när utbildningssystemet å ena sidan tillskrivs ansvar att verka som en jämlikhetsskapande institution istället blir ett verktyg för att befästa ojämlika livsförutsättningar för individer boende i samma stad men under olika premisser.

6. Slutsats

6.1. Slutsatser

Niondeklassare i denna studie växer upp med olika förutsättningar och istället för att skolan verkar som ett jämlikhetsskapande redskap spelar utbildningssystemet en aktiv roll i reproduktionen av sociala strukturer i staden. Tre övergripande perspektiv har diskuterats för att förklara

dokumenterade prestationsklyftor mellan områdena och skolorna. Sammantaget bidrar dessa faktorer till reproducerade sociala positioner och ojämlika livsförutsättningar.

1) Grannskapseffekter 2) Bourdieu's kapitalteorier 3) Skolnivåeffekter

Den socioekonomiska elevsammansättningen i Limhamn-Bunkeflo skolor följer liknande mönster med bättre prestationer, högre utbildningsnivåer hos föräldrarna och en lägre andel med utländsk bakgrund. De goda prestationerna samvarierar med områdets och elevernas socioekonomiska förutsättningar vilket i denna studie förklaras med hjälp av gynnsamma grannskapseffekter, ett högt utbildningskapital och fördelaktiga skolnivåeffekter. Resultaten anses bli övergripande gynnsamma för eleverna eftersom de har ett nedärvt kulturellt privilegium av deras föräldrar som skapar vägar för att införskaffa sig *mer* kapitaltillgångar. Detta förväntas även befästa deras fördelaktiga position i samhället ytterligare gentemot andra grupper. Effekterna av *området* blir ytterligare gynnsamma för eleverna med normer och värden associerade med framgångskoncept såsom eftergymnasial utbildning, arbetsrelaterade kontaktnät och sociala nätverk. Särskilt intressant blir effekterna av Linnéskolans inflöde av elever från Kroksbäcksskolan innehavande av en lägre socioekonomisk karaktär varpå Kroksbäckselevernars resultat förbättrades. En del av detta skulle kunna förklaras med en varierande kvalitet mellan skolorna såsom bättre tillgång på högkvalificerade lärare vilket påvisar en bristande likvärdighet mellan olika skolor, men en del skulle också kunna gå att förklaras genom skolnivåeffekter såsom positiva kamrateffekter och förhöjda lärareförväntningar.

I skolorna i Rosengård är tendenserna i mångt och mycket motsatta. Eleverna förväntas missgynnas utifrån alla utredda perspektiv vilket förklarar elevernas låga prestationsnivåer. Eleverna i Rosengård har i hög grad redan från start sämre förutsättningar till goda prestationer som sedan spås på ytterligare i en negativ spiral. Elevernars individuella bakgrund och utbildningskapital är lägre vilket förväntas drabba deras resultatnivåer i skolan. Dessutom missgynnas eleverna ytterligare av mindre fördelaktiga karaktärsdrag i området såsom låg utbildningsnivå, låg förvärvsfrekvens och färre möjligheter till gynnsamma kontaktnät. Elevernars bakgrund har ett lägre habitus som samvarierar väl med områdets habitus vilket gör att eleverna tenderar att prestera sämre resultatnivåer. Sammantaget har eleverna i Rosengård en missgynnad miljö, sämre utbildningskapital och en icke-fördelaktig elevsammansättning. Ungdomarnas skilda förutsättningar kvarstår alltså efter skolgången och ojämlika livsförutsättningar reproduceras genom områdets karaktär, skolornas varierande kvalitet och allt för socioekonomiskt homogena elevsammansättningar. Sammanfattningsvis koncentreras dessa ojämlika livschanser geografiskt i staden där social distans i mångt och mycket innebär geografisk distans.

6.2. Slutdiskussion

Det behövs enligt min mening inrättas fler politiska strategier i Malmö kommun, inte bara för att höja kvaliteten på skolor där likvärdigheten brister utan också för att skolan skall kunna bli ett kompensande utbildningssystem. Det är viktigt att stadens beslutsfattare är medvetna om att

ungdomarnas skilda prestationer och livsförutsättningar påverkas på olika nivåer, såväl på områdesnivå och skolnivå som på individnivå. Det finns därför ett behov av övergripande och integrerade strategier för att bryta mönstret för boendesegregationen och därmed också en del av grannskapseffekterna som ligger till grund för prestationsklyftorna. Med bakgrund av Linneskolans förändrade och elevsammansättning utifrån ett socioekonomiskt perspektiv finns det indikatorer på att olika barn leka bäst och gynnas av mer heterogena elevsammansättningar. Eftersom de mest utsatta eleverna drabbas av förstärkta negativa effekter genom såväl boendeområdets kollektiva drag som en homogen missgynnsam elevsammansättning bör politikerna i synnerhet försöka bryta sig ur dokumenterad spiral av reproduktion av ojämlikheter i staden för att istället använda skolan som en institution för en jämlik produktion av likvärdiga livsförutsättningar. Genom såväl grannskapseffekter, Bourdieu's kapitalteorier och skolnivåeffekter bekräftas i denna studie ett större behov av att jämna ut urbana ojämlikheter för att minska prestationsklyftorna.

Skolan bör istället verka som ett system för att jämna ut skillnader i livsförutsättningar och inte bidra till att de högre sociala positionerna hos samhällets eliter befästs och de missgynnsamma effekterna för redan utsatta ungdomar förstärks. Därav finns det ett behov av att aktivt arbeta med skolsegregationen på alla tillkännagivna nivåer.

6.3. Framtida forskning

Det finns utredda tendenser och forskningsresultat som bekräftar att det fria skolvalet ger upphov till ökad skolsegregation snarare än det motsatta vilket påvisar vikten av att fortsätta producera och använda forskning som underlag för politiska beslutsfattande enheter i Malmö, (och potentiellt i andra geografiska enheter). I synnerhet för att bryta mönstret av att social och geografisk distans samvarierar med varandra. Genrealiserande studier bör genomföras kring elevernas socioekonomiska bakgrund och hur detta påverkar elevernas prestationer, framförallt för att möjliggöra att reproduktionen av social klass genom utbildningssystemet bryts. Denna studie tillför *ett* värdefullt perspektiv på kommunal nivå, men indikerar även ett behov av att utreda liknande tendenser för andra segregerade platser och städer. Detta blir särskilt viktigt för att generera ny kunskap kring fenomenet skolsegregation, framförallt med hänsyn till det ännu svårämata konceptet skolnivåeffekter och ett dominant perspektiv på etnicitet inom skolsegregation. Enligt mig är detta en förutsättning för att nå det önskvärda målet för skolan att även i praktiken verka för jämlik utbildning och likvärdighet.

7. Referenser

- Andersson, Pehr. (2017) Malmöläget. Årsrapport: Näringslivskontoret, Malmö Stad.
- Broady, Donald. (1998a). Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg. *Skeptronhäften* (15). Uppsala Universitet. ISSN 0284-0731
- Broady, Donald. (1998b). Inledning: en verktygslåda för studier av fält. s. 11-26 i *Kulturens fält* (red. D. Broady) Bokförlaget Daidalos, Göteborg. ISBN 91-7173-091-5
- Bryman, Alan. (2012). *Social research methods*. Upplaga 4. Oxford university press.
- Bunar, Nihad. (2012). *Skolan och staden–forskningsperspektiv på integration och skolrelaterade klyftor i den moderna staden*. Framtagen för Kommission för ett socialt hållbart Malmö.
- Böhlmark, Anders., & Holmlund, H. (2012). *Lika möjligheter?: familjebakgrund och skolprestationer 1988–2010*. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).
- Böhlmark, Anders., Holmlund, H., & Lindahl, M. (2015). *Skolsegregation och skolval*. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).
- Flyvbjerg, Bent. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry*, 12(2), s. 219-245. Sage Publications DOI: 10.1177/1077800405284363
- Gregory, Derek., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., & Whatmore, S. (Eds.). (2009). *The dictionary of human geography*. Upplaga 5.
- Harding, Alan., & Blokland, T. (2014). *Urban theory: a critical introduction to power, cities and urbanism in the 21st century*. Sage publications.
- Hermansson, Sofia. (2017) Stor skolsegregation i Kristianstad – men mindre i Malmö. *SVT nyheter*. 20 April. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/skolsegregationen-stor-i-kristianstad>. (Senast hämtad: 3 Januari 2018).
- Hise, Greg. (2004). Border city: Race and social distance in Los Angeles. *American quarterly*, 56(3), 545-558. blabla: Johns Hopkins University Press <https://doi.org/10.1353/aq.2004.0035>

- Holmlund, Helena., Häggblom, J., Lindahl, E., Martinson, S., Sjögren, A., Vikman, U., & Öckert, B. (2014). Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).
- Karlsson, Fredrik., & Wennergren, R. (2009). *Social sortering i skolan-en studie av elevsammansättning i Malmös gymnasieskolor*. Kandidatuppsats. Malmö högskola.
- Kornhall, Per. (2013). *Barnexperimentet. Svensk skola i fritt fall*. Leopard förlag, Stockholm. E-bok. ISBN: 978-91-7343-486-7.
- Leijnse, Emma. (2015) Fyra Malmöskolor bland Sveriges 50 svagaste. Sydsvenskan. 29 April. <https://www.sydsvenskan.se/2015-04-29/fyra-malmoskolor-bland-sveriges-50-svagaste>. (Senast hämtad: 3 Januari 2018).
- Malmö Stad (2013). *Malmö Stads välfärdsredovisning 2013*. Malmö: Sammanställt av stadskontorets avdelning för samhällsplanering.
- Martinson, Sara (2016). *Boendesegregation, skolsegregation, fritt skolval och familjebakgrundens betydelse*. IFAU (Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering) 23 Februari. <https://www.ifau.se/sv/Press/Forskningssammanfattningar/Boendesegregation-skolsegregation-och-fritt-skolval/> (Senast hämtad: 3 Januari 2017).
- Owens, Ann., Reardon, S. F., & Jencks, C. (2016). Income segregation between schools and school districts. *Stanford Center for Education Policy Analysis (CEPA Working Paper No.16-04)*
- Persson, Rickard. (2008). *Segregation, Education and Space-a Case Study of Malmö*. Diss. Lunds Universitet.
- Skollagen. 1 kap. 8§. *Lika tillgång till utbildning*. SFS: 2014:960.
- Skolverket (Databas SALSA). <https://siris.skolverket.se/siris/f?p=SIRIS:164:0::NO::> (Senast hämtad: Januari 3, 2017)
- Skolverket (Databas SIRIS) <https://siris.skolverket.se/siris/f?p=Siris:1:0> (Senast hämtad: Januari 3, 2017)
- Skolverket. (2012). Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid. Rapport: 374.

- Skolverket (2014a) *Statistik i databaser*. <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-databaser>. Innehållsansvar: Utbildningsstatistiksenheten Senast granskad: 2014-03-04. (Senast hämtad: 3 Januari)
- Skolverket (2014b) *Om skolverkets statistik*. <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/om-skolverkets-statistik>. Innehållsansvar: Avdelningen för analys. Senast granskad: 2017-10-09. (Senast hämtad: 3 Januari)
- Skolverket (2016) PISA 2015: 15-åringars kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik. Stockholm. ISSN: 1103-2421
- Valenzuela, Juan Pablo., Bellei, C., & Ríos, D. D. L. (2013). Socioeconomic school segregation in a market-oriented educational system. The case of Chile. *Journal of education Policy*, 29(2), 217-241. DOI:10.1080/02680939.2013.806995
- Wigerfelt, Berit. (2010). Kroksbäck möter Linné: en utvärdering av integration mellan två skolor i Malmö. FoU Malmö/utbildning, Avdelning barn och ungdom, Malmö stad. ISBN: 978-91-978709-8-6